

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipalvelutyö
2011

Emma Alm

”MITÄ ON TAIDE?”

– Taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tuokiot
Nurmen päiväkodin 5-vuotiaille lapsille

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Sosiaalipalvelutyö

Syksy 2011 | Sivumäärä 55+17

Ohjaajat Tiina Laakso & Anssi Lähde

Emma Alm

”MITÄ ON TAIDE?”

–Taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tuokiot Nurmen päiväkodin 5-vuotiaille lapsille

Toiminnallisena opinnäytetyönä järjestettiin viisi luonto-aiheista taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tuokioita Nurmen päiväkodin 5-vuotiaille lapsille. Opinnäytetyön produktina valmistui opasvihkonen päiväkodin henkilöstön työvälineeksi samanlaisten taidetuokioiden toteuttamiseksi jatkossa.

Opinnäytetyön raportissa kuvataan opinnäytetyön tavoitteet, teoreettinen viitekehys, taidetuokioiden toteutus, produktin valmistuminen sekä pohdinta tavoitteiden saavuttamisesta. Teoreettinen viitekehys käsittelee varhaiskasvatusta, 5-vuotiaan lapsen kehitystä, taidekasvatusta varhaiskasvatuksessa sekä 5-vuotiaiden lasten ryhmän ohjaamista.

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden produktina valmistunut opasvihkonen sisältää taidetuokioiden kuvaukset, valokuvia toteutuksista, ohjeet tuokioiden uudelleen järjestämiseksi sekä kehitysehdotuksia. Opasvihkonen on tehty mahdollisimman selkeäksi ja helppolukuiseksi, ja se on opinnäytetyön raportin liitteenä.

Päiväkodin lapsilta ja henkilökunnalta saadun palautteen sekä oman arvioni perusteella opinnäytetyölle asetettuihin tavoitteisiin päästiin hyvin. Lapset saivat kokemuksia erilaisten materiaalien käytöstä taiteen tekemisessä sekä pääsivät nauttimaan taiteen luomisesta. Itse sain paljon uutta kokemusta lapsiryhmän ohjauksesta ja tätä kautta varmuutta omaan ohjaajuuteeni.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, taidekasvatus, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen, lapsilähtöisyys, ohjaus, reflektio, päiväkot

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Social Services | Social Service Work

Autumn 2011 | Total number of pages 55+17

Instructors Tiina Laakso & Anssi Lähde

Emma Alm

“WHAT IS ART?”

–Activity Moments of Artistic Experience and Expression for the Day Care Center Nurmen päiväkoti's Five-Year-Old Children

The purpose of the practice-based thesis was to arrange five activity moments of artistic experience and expression with nature theme for the day care center Nurmen päiväkoti's five-year-old children as a practice-based thesis. The product of the thesis is a booklet for day care center's staff use.

The report describes the thesis' goals, the theoretical context, the implementation of the activity moments, the process of making the product, and how the goals were reached. The theoretical context discusses early childhood education, the development of a five-year-old child, art education and the mentoring of a group of five-year-old children.

The product of the functional part of the thesis, the booklet, contains descriptions and pictures of the activity moments, instructions for re-arranging the activity moments and development proposals. The booklet is made to be as clear and easy to read as possible and it can be found in the attachments of the thesis.

According to the feedback of the day care center staff and the children, as well as my own evaluation, the goals for the thesis were reached. The children had experiences of using different kind of materials in making art and they enjoyed art creation. I got a lot of new experiences of mentoring a group of children and self confidence to my own mentoring.

KEYWORDS:

Early childhood education, art education, artistic experience and expression, child-centeredness, mentoring, reflection, day care center

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET	6
1 JOHDANTO	7
2 LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Aiheen valinta ja rajaus	8
2.2 Nurmen päiväkot	9
2.3 Opinnäytetyön tavoitteet	11
3 VARHAISKASVATUS	13
3.1 Varhaiskasvatuksen määritelmä	13
3.2 Varhaiskasvattaja	14
3.3 Lapsilähtöisyys varhaiskasvatuksessa	16
4 5-VUOTIAAN LAPSEN KEHITYS	17
4.1 Kohderyhmänä 5-vuotiaat	17
4.2 Lapsen mielikuvitus	19
4.3 Hienomotoriikka ja luovuus	20
4.4 Onnistumisen kokemusten merkitys lapsen itsetunnolle ja oppimiselle	21
5 TAIDEKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	22
5.1 Taidekasvatus käsitteenä	22
5.2 Taidekasvattajan tehtävät	23
5.3 Lasten taiteellinen toimijuus	24
6 5-VUOTIAIDEN LASTEN RYHMÄN OHJAAMINEN	26
6.1 Ohjaajan rooli	26
6.1.1 Oman ohjaajuuden reflektointi	26
6.1.2 Oman käyttöteorian muodostaminen	28
6.2 Lapsiryhmän havainnointi	28
7 TAITEELLISEN KOKEMISEN JA ILMAISEMISEN TUOKIOT	30
7.1 Tuokioiden taustatiedot	30
7.2 Katumaalaus	31
7.2.1 Tuokion kuvaus	31
7.2.2 Tuokion arviointi	32
7.3 Luonnon materiaalit	33
7.3.1 Tuokion kuvaus	33
7.3.2 Tuokion arviointi	35
7.4 Sadun kuvitus	36

7.4.1 Tuokion kuvaus	36
7.4.2 Tuokion arviointi	37
7.5 Saven muovailu	38
7.5.1 Tuokion kuvaus	38
7.5.2 Tuokion arviointi	40
7.6 Hiililyö	41
7.6.1 Tuokion kuvaus	41
7.6.2 Tuokion arviointi	42
7.7 Kokonaisuuden arviointi	43
7.8 Taidenäyttely	45
8 TAITEELLISEN KOKEMISEN JA ILMAISEMISEN TUOKIOT: KOKOAVA OPASVIHKONEN PÄIVÄKODIN HENKILÖSTÖN KÄYTTÖÖN	48
8.1 Opasvihkonen sisältö ja käyttötarkoitus	48
8.2 Opasvihkonen kokoaminen ja levittäminen	48
9 POHDINTA	50
9.1 Tavoitteiden saavuttaminen ja menetelmien toimivuus	50
9.2 Oppimisprosessi sekä ammatillinen kasvu ja kehitys	51
9.3 Toiminta- ja kehittämisisideat Nurmen päiväkodille	52
LÄHTEET	53

LIITTEET

Liite 1. Lupa lasten kuvaamiseen

Liite 2. Tiedote taidenäyttelystä

Liite 3. Opasvihkonen päiväkodin henkilöstön käyttöön

KUVAT

Kuva 1. Katumaalaus-kuvat taidenäyttelyssä 46

Kuva 2. Savityöt taidenäyttelyssä 47

KÄYTETYT LYHENTEET

VASU Varhaiskasvatussuunnitelma

Lh Lastenhoitaja

Lto Lastentarhanopettaja

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni toiminnallisena toteutuksena järjestin viisi taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tuokiota loimaalaisen Nurmen päiväkodin 5-vuotiaille lapsille. Tuokioiden tavoitteena oli toteuttaa varhaiskasvatukseen soveltuvaa taidekasvatusta katumaalauksen, luonnon materiaalien, sadun kuvituksen sekä savi- ja hiilityön avulla. Lasten tuokioissa tekemät taideteokset kerättiin lopuksi koko opinnäytetyöni toteutuksen päättävään taidenäyttelyyn.

Opinnäytetyöni produktina eli tuotoksena syntyi opasvihkonen päiväkodin henkilöstön käyttöön. Vihkonen sisältää ohjeet taidetuokioiden toteuttamiseksi sisältäen muun muassa tarvittavien materiaalien luettelon ja kehitysehdotuksia.

Opinnäytetyön nimi tulee suoraan toteutuksissa esitetystä kysymyksestä. ”Mitä on taide?” oli kysymys, jonka esitin lapsiryhmälle ensimmäisen tuokion alussa sekä viimeisen tuokion lopussa. Näin sain tietooni lasten käsityksiä taiteesta. Lasten vastauksia esittelen raportin loppupuolella.

Olen sosionomin opinnoissani suuntautunut lapsiin suorittamalla suurimman osan työharjoitteluista lasten parissa. Tarkoitukseni on hankkia lastentarhanopettajan pätevyys. Vapaa-ajallani harrastan kuvataidetta piirtämisen ja maalaamisen muodoissa. Näiden seikkojen vuoksi minulle oli luonnollista ja mielekästä toteuttaa opinnäytetyö päiväkotimaailmassa taiteen keinoin. Päiväkodin tarve tällaisille tuokioille antoi opinnäytetyölleni selkeän tarkoituksen. Loimaan päivähoiton 2011–2012 kauden teema, ”taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen”, loi ajankohtaisuutta tällaisen opinnäytetyön toteuttamiselle.

Opinnäytetyötä toteuttaessani pääsin näkemään lapsissa taiteen luomisen ilon, luovuuden monet muodot, sekä oivaltamista ja uuden oppimista. Pääsin kehittämään omaa ohjaamistani yksilö- ja ryhmäohjaamisen avulla.

2 LÄHTÖKOHDAT

2.1 Aiheen valinta ja rajaus

Aion sosionomin koulutuksen ohella hankkia lastentarhanopettajan pätevyyden. Halusin siksi tehdä varhaiskasvatukseen liittyvän opinnäytetyön, ja toiveena oli saada yhteistyökumppaniksi loimaalainen päiväkotitoiminta. Päädyin tiedustelemaan työelämäkumppaneiden ajatuksia ja tarpeita opinnäytetyöstä lähettämällä sähköpostia useaan loimaalaiseen päiväkotitoimintaan. Sain vastaukseksi muutamia ehdotuksia, joista Nurmen päiväkodilta tullut ehdotus kiinnosti eniten. Päiväkodin johtaja Merja Huhti kertoi syksyllä 2011 alkavasta ”taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen” teemasta ja toivoi opinnäytetyöni liittyvän jotenkin siihen. Aihe oli itselleni juuri sopiva: taide monissa muodoissaan on minulle mieluista ja osa joka päiväistä elämää. Näin opinnäytetyöni työelämäkumppani oli varmistunut.

Opinnäytetyön aihe oli nyt selkeästi rajattu taiteelliseen kokemiseen ja ilmaiseamiseen, mutta sain vapaat kädet muuhun suunnitteluun. Toiminnallinen opinnäytetyö kiinnosti minua tutkimuksellista enemmän, sillä koen olevani käytännönläheinen ihminen. Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Se tavoittelee ammatillisella kentällä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Toiminnallinen opinnäytetyö voi alasta riippuen olla käytäntöön suunnattu ohje tai opastus. Se voi olla myös jonkin tapahtuman toteuttaminen. Tärkeää on, että ammattikorkeakoulun toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja raportointi. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9.)

Keskustelukäynnillä päiväkodilla päädyimme Merja Huhdin kanssa ajatukseen taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tuokioista, joissa saisin ohjata päiväkodin 5-vuotiaille lapsille kuvataidetta monissa eri muodoissaan. Opinnäytetyöni asiakasryhmäksi sovittiin yhdessä päiväkodin johtaja Huhdin kanssa Nurmen päiväkodin 5-vuotiaat lapset, niin sanottu Neulasten ryhmä. Opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden toteuttaisin 10 viikon työharjoittelun aikana Nurmen päiväkodilla.

Keskustellessa Huhdin kanssa esiin nousi useaan otteeseen luonnon kunnioittaminen ja ympäristökasvatus päiväkodissa. Aluksi pohdin ympäristökasvatuksen ottamista taidekasvatuksen lisäksi opinnäytetyöni rajaavaksi käsitteeksi, koska Loimaan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2009, 16–18) taiteellinen kokeminen, ympäristö ja luonto ovat suuressa osassa. Totesin kuitenkin resursieni olevan liian pienet molempien toteuttamiseksi, mutta pidin luonnon taide- tuokioideni aiheena. Se näkyy jokaisessa tuokiossa jotenkin, joko materiaalien tai työn aiheen kautta. Merja Huhti (2011) kertoikin luonnon arvostamisen ja kunnioittamisen olevan nykypäivänä yksi päiväkodin lapsille välittämistä tärkeistä ajatusmalleista.

Keskustelumme pohjalta aloin kirjoittaa opinnäytetyön suunnitelmaa ja päädyin viiden tuokion toteuttamiseen. Tuokioiden lisäksi työharjoitteluni lopussa järjestin lasten taideteokset kokoavan taidenäyttelyn. Opinnäytetyöni tuotoksena kokosin opasvihkosen päiväkodin henkilöstön työvälineeksi samanlaisten tuokioiden toteuttamiseksi jatkossa.

2.2 Nurmen päiväkotiki

Opinnäytetyöni yhteistyökumppanina toimi vuonna 1981 perustettu (Nurmen päiväkodin VASU 2010, 1) Nurmen päiväkotiki, joka on 33-paikkainen kunnallinen päiväkotiki Loimaalla. Päiväkodin johtajana toimii Merja Huhti, ja lisäksi henkilökuntaan kuuluu kaksi lastentarhanopettajaa, kolme lastenhoitajaa, vastaava ruuanjakaja sekä tarvittaessa ryhmänavustaja tai henkilökohtainen avustaja. (Nurmen päiväkodin esite.) Vuonna 2009 tehdyn laajennuksen jälkeen päiväkodissa on toiminut yhden lapsiryhmän sijaan kaksi ryhmää: pienempien, 0–4-vuotiaiden ryhmä (Terhola), ja isompien, 5–6-vuotiaiden ryhmä (Käpylä). Opinnäytetyöni kohdejoukkona olivat Käpylän ryhmän 5-vuotiaat lapset.

Nurmen päiväkodin toimintaa määrittelee laki lasten päivähoidosta (19.1.1973/36). Päiväkodin kasvatuskäytännöt pohjautuvat myös Loimaan alueen päiväkotien varhaiskasvatussuunnitelmaan (2009), joka puolestaan on saanut aatteensa valtakunnallisen VASU:n perusteista (STAKES, 2005).

Nurmen päiväkodissa lapselle pyritään takaamaan kiireetön ja tasapainoinen arki, jossa hän saa kokea lämpöä ja iloa osakseen. Myös lapsen itsetunnon tukeminen sekä yksilöllisten tarpeiden huomioiminen kuuluu päiväkodin periaatteisiin. Leikki on tärkeä osa lapsen elämää ja sille annetaankin päiväkodissa tilaa ja mahdollisuuksia. (Nurmen päiväkodin VASU 2010, 1.)

Nurmen päiväkotinä nostaa yhteisiksi arvoikseen lapsen arvostamisen ja yksilöllisyyden, turvallisuuden, tasavertaisuuden ja yhdenmukaisuuden, lapsi- ja aikuislähtöisyyden tilanteeseen sopivalla tavalla, hyvien tapojen noudattamisen sekä kestävä kehityksen. Päiväkodin keskeisiksi tavoitteiksi yksikkökohtaisessa VASU:ssa (2010) nimetään tasapainoinen lapsi, sujuva ja toimiva arki sekä kiireettömyys. (Nurmen päiväkodin VASU 2010, 3–4.) Näitä päiväkodin yhteisiä arvoja ja tavoitteita pyrin noudattamaan ja toteuttamaan työharjoitteluni ja opinnäytetyöni aikana.

Loimaan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2009, 11) määritellään varhaiskasvatustyöympäristön muodostuvan fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä. Fyysinen ympäristö käsittää turvalliset ja toimivat sisä- ja ulkotilat sekä leikkivälineet, herättää lasten kiinnostuksen tutkimiseen ja pohdiskeluun sekä hyödyntää lähiympäristön ja sen tarjoamat mahdollisuudet. Fyysinen ympäristö antaa myös tilaa lapsen omaehtoiselle leikille ja liikkumiselle. Psyykinen ympäristö käsittää lapsen itseilmaisun mahdollisuuden, lasten ja aikuisten väliset avoimet suhteet sekä lasten mahdollisuuden toimia erilaisissa ja erikokoisissa vertaisryhmissä. Sosiaaliseen ympäristöön tärkeinä asioina liittyvät muun muassa kiireetön ympäristö, jossa aikuinen on aidosti läsnä, lasten kannustus ja kuuntelu sekä tutkimisen ja ihmettelyn mahdollisuuden antaminen lapsille.

Nurmen päiväkotinä sijaitsee kaupungin ydinkeskustassa, mutta kuitenkin lähellä luontoa; muutaman sadan metrin päässä on metsää, joka toimii lapsille tutkimisen ympäristönä opinnäytetyötäni toteuttaessa. Päiväkodin läheisyydessä on kaupungin keskustori, kirkko sekä urheilukenttiä. Päiväkodin sijaitseminen kerrostaloalueella tuo ympäristöön erilaisia ihmisiä ja ääniä, mutta lasten rauha ja turvallisuus on taattu muun muassa päiväkotia ympäröivän suuren, aidatun pihaluonon avulla. Pihalta löytyy niin nurmea kuin hiekkakenttääkin, liukumäkeä,

kiipeilytelinettä ja keinoja unohtamatta. Lähistöllä sijaitsevan kaupungin pääkirjaston lisäksi päiväkodilla on oma pienkirjasto. Päiväkodilla on kattavasti lasten leikkivälineitä, niin ulko- kuin sisäkäytöissäkin.

Loimaan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2009, 13) määritellään ”lapsille ominaisen tavan toimia” olevan kaiken varhaiskasvatuksessa tapahtuvan suunnittelun ja toteutuksen perustana. ”Lapsen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että hän saa toimia itselleen luontevalla tavalla” (Loimaan VASU 2009, 13). Nurmen päiväkodin toiminta perustuu näin myös lapsilähtöisyyteen (Nurmen päiväkodin VASU 2010, 3). Lapsille ominaiseen tapaan toimia kuuluu esimerkiksi leikki, joka on ollut Nurmen päiväkodin teemana kaudella 2010–2011. Leikin tärkeyttä korostetaan myös perjantaisin järjestettävällä ”oman lelun päivällä”. Toimintaansa päiväkotitoiminta järjestää sekä isona ryhmänä, pienryhmissä, että yksittäisille yksilöillekin, jolloin voidaan huomioida mahdollisimman hyvin jokaisen lapsen ikä- ja kehitystaso (Nurmen päiväkodin esite).

Nurmen päiväkotitoiminta tukee toiminnassaan lapsen sosiaalista ympäristöä. Päiväkodin aikuiset eivät ole ylityöllistyneitä ja stressaantuneita, vaan heillä on aikaa olla lapsille läsnä ja kuunnella lasta mietityttäviä asioita. Päiväkodilla toteutettu opinnäytetyöni toi oman lisäyksensä lasten sosiaalisen ympäristön tukemiseen: taiteelliseen luomiseen kannustaminen ja innostaminen antoi lapsille onnistumisen ja ilon tunteita.

2.3 Opinnäytetyön tavoitteet

Asetin opinnäytetyöni tavoitteiksi työelämälähtöisyyden ja ajankohtaisuuden, luovuuden kokemusten antamisen lapsille sekä oman ammatillisuuden, ohjauksen ja havainnoinnin kehittämisen. Palaan tavoitteisiin raportin lopussa arvioi-
dessani niiden toteutumista.

Ensimmäinen tavoitteeni, työelämälähtöisyys, tarkoittaa, että opinnäytetyöni olisi mahdollisimman tarpeellinen käytännön työssä. Pitämäni taidetuokiot mukailivat päiväkodin normaalia arkea, ja opasvihkosta voi käyttää hyödyksi myöhemminkin taidetuokioiden toteuttamisessa. Opiskelijana uuteen työyhteisöön tullessani halusin tuoda päiväkodin käyttöön uusia näkökulmia ja antaa näin

henkilökunnalle ajatuksia työnsä kehittämiseksi. Opinnäytetyöni sopii päiväkodin ajankohtaisteemaan, mutta aihe on päiväkodissa tehtävässä työssä ajaton. Säästin päiväkodin henkilökunnan resursseja, sillä suunnitellessani ja järjestäessäni taidetuokiot työntekijät pystyivät käyttämään aikansa muiden oleellisten työtehtävien hoitoon.

Toinen tavoitteeni on antaa lapsille luovuuden kokemuksia. Lapsella on oikeus kokea kauneuden ja taiteen ihmeellinen maailma, ja aikuisten kasvatuksellisena velvollisuutena on luoda mahdollisuus herkistyä taiteen ja luovuuden eri muotoihin (Lastentarhanopettajaliitto ry:n julkaisu 2005, 3). Valmistuvana lastentarhanopettajana haluan noudatella näitä Lastentarhanopettajaliiton ajatuksia. Jotta päiväkodin lapset saivat luoda monenlaista, suunnittelin ja toteutin tuokiot eri kuvataiteen muotojen ympärillä. Tavoitteena oli antaa heille monipuolisia, mukavia ja luovuuteen kannustavia kokemuksia opinnäytetyöni avulla. Mukailen Nurmen päiväkodin ajatusta ”jokainen on luova omalla tavallaan” (Nurmen päiväkodin VASU 2010, 4.)

Opinnäytetyöni kautta halusin toteuttaa yhtä päiväkotimaailman tärkeimmäksi arvoksi ajattelemaani lapsilähtöisyyttä, joka on mainittu myös Nurmen päiväkodin VASU:ssa (2010, 3). Taidetuokioiden ideointi lähti lapsista suunnitteleamalla sellaista toimintaa, jota päiväkodissa ei ollut toteutettu paljon ja jota osa lapsista ei ollut päässyt koskaan kokeilemaan. Asetetuissa toimintatavoissa ja ajankäytössä joustettiin lasten ehdoilla. Pyrin tuokioissa lasten yksilöllisten tarpeiden, taitojen ja ikäkehityksen huomioimiseen antamalla jokaiselle ryhmänohjauksen ohella myös yksilöllistä ohjausta.

Kolmanneksi tavoitteeksi asetin ohjauksen ja havainnoinnin harjoittamisen, sillä opinnäytetyöni tuli palvella myös minua itseäni ja olla oman oppimiseni väline. Pyysin tasaisin väliajoin päiväkodin henkilökunnalta suullista palautetta kaikesta toiminnastani, jonka avulla pyrin kehittämään itseäni paremmaksi lapsiryhmän ohjaajaksi. Halusin opinnäytetyöni avulla oppia paremmaksi lasten tunteiden ja ajatusten havainnoijaksi, ja siksi lasten kanssa työskennellessä minun tuli pitää kaikki aistit auki. Kysyin jokaiselta lapselta erikseen tunteita jokaisen toteutuksen yhteydessä.

Toiminnallinen opinnäytetyö sisältää paljon itsearviointia (Laakso, 2011) ja siksi kirjasin tuntojani ja havaintojani oppimispäiväkirjaan koko opinnäytetyön toteutuksen ajan. Sain näin seurattua oman ohjaajuuteni ja ammatillisuuteni kehittymistä ja pystyin refleктоimaan toimintaani paremmin. Omaa oppimistani ja lasten ja tuokioiden havainnoimista tuki se, etten ollut ohjaustilanteissa yksin, vaan tukenani toteutuksissa oli lastenhoitaja (lh).

3 VARHAISKASVATUS

3.1 Varhaiskasvatuksen määritelmä

Varhaiskasvatus on yhteiskunnan järjestämää, valvomaa ja tukemaa suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa. Varhaiskasvatusta järjestetään valtakunnallisten linjausten mukaisesti varhaiskasvatuspalveluissa, joita ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta. Varhaiskasvatuspalveluja tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. (Stakes 2005, 11.)

Kasvatuksella tarkoitetaan tietoista ja tavoitteellista toimintaa, jolla ohjataan kasvua, yksilön ominaisuuksien muuttamista ja persoonallisuuden muotoutumista. Kasvatuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmät voivat poiketa toisistaan. (Järvinen ym. 2009, 18.)

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta. Sen tavoitteet mukailevat kasvatuksen tavoitteita: tarkoituksena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. (Loimaan VASU 2009, 4.) Nämä varhaiskasvatuksen ulottuvuudet vaihtelevat eri tavoin eri-ikäisillä lapsilla, sillä niiden merkitys vaihtelee erilaisissa tilanteissa (Stakes 2005, 15–16).

Stakes on laatinut Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, josta jokainen Suomessa toimiva päiväkotipohjaa käytäntönsä varhaiskasvatuksen toteutumiseksi. (Loimaan VASU 2009, 4.) Varhaiskasvatussuunnitelma eli VASU toimii ohjauksen välineenä varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Kyseessä on siis val-

takunnallinen laadun ja sisällön ohjausväline. Varhaiskasvatuksen perusteiden julkaisun jälkeen kunnissa käynnistyi varhaiskasvatussuunnitelmatyö (Mikkola & Nivalainen 2009, 13), jolloin Loimaallekin laadittiin oma varhaiskasvatussuunnitelma (2009). Vuonna 2010 valmistui sosionomin opinnäytetyönä Nurmen yksikkökohtainen VASU (Raula, 2010). Sosionomia ja lastentarhanopettajana noudatan työssäni varhaiskasvatussuunnitelmien aatteita. Opinnäytetyöni kohdalla tämä näkyi muun muassa VASU:issa mainittujen taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen kokemusten tarjoamisella lapsille.

Loimaan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2009, 13–19) nähdään tärkeäksi lapsen leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen, matematiikka, estetiikka, ympäristö ja luonto, kotiseututuntemus sekä etiikka ja uskonto. Samoja varhaiskasvatuksen toimintatapoja ja orientaatioita on esitelty myös Nurmen päiväkodin yksikkökohtaisessa VASU:ssa (2010, 3–6). Nämä pohjautuvat valtakunnallisen VASU:n perusteissa (Stakes 2005, 20–29) painotetuista varhaiskasvatuksen sisällöllisistä orientaatioista sekä lapselle ominaisesta tavasta toimia. Opinnäytetyöni tukee näistä teemoista liikkumista (luonnossa), tutkimista, taiteellista kokemista ja ilmaisemista, estetiikkaa, ympäristöä ja luontoa sekä kotiseututuntemusta.

3.2 Varhaiskasvattaja

Varhaiskasvatuksen keskeinen voimavara on ammattitaitoinen, moniammatillinen henkilöstö. Heidän toimintansa lähtökohtana on tutkimustieto sekä varhaiskasvatuksen menetelmiin perustuva kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvatuksesta, kehityksestä ja oppimisesta. (Stakes 2005, 11, 16.) Voidaankin sanoa, että ammattikasvattajan tunnusmerkki on kasvatustietoisuus. Se näkyy siinä, miten kasvattajan toiminta ja teot perustuvat ja pohjautuvat tietoihin tekoihin. Kasvatustietoisuuden kehittyminen on jatkuva prosessi, jossa näkyy kasvattajan oman toiminnan pohdinta, erittely ja arviointi. (Järvinen ym. 2009, 19.)

Päivähoidon kasvatustyön vankan pohjan luovat kasvatushenkilöstön koulutus ja työkokemus (Koivunen 2009, 119). Ammatillinen ja koulutuksen tuottama tieto ja kokemus luovat perustan erilaisten kasvattajien erilaisille osaamisille. Kaikki-

en kasvattajien toimintaa ohjaavat kuitenkin samat näkemykset hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Kasvattajan tulee tiedostaa lapsen kasvun ja oppimisen mahdollisuudet sekä kunnioittaa lapsen, lapsen vanhempien sekä muiden kasvattajien kokemuksia ja mielipiteitä. (Stakes 2005, 16–17.)

Jokainen kasvattaja on erilainen yksilö erilaisine ominaisuuksineen, vahvuuksineen ja puutteineen. Siksi kasvattajan kasvatustapaan vaikuttavatkin monet eri tekijät: kasvattajan persoonalliset ominaisuudet, tietotaito ja työkokemus, omat lapsuudenkokemukset, asenteet, oma ihmiskuva sekä kasvatuskäsitykset. Se, osaako kasvattaja vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sopivalla tavalla, on kasvatuksessa ensisijaisen tärkeää. (Koivunen 2009, Koivula 2010, 18 mukaan.) Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus tuki oman kasvatustyylini löytymistä päästessäni ohjaamaan lapsiryhmää useaan otteeseen. Koen löytäneeni oman persoonallisen tapani ohjata ja kasvattaa lapsia.

Varhaiskasvatuksen keskeisenä tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lapsen voidessa hyvin hänellä on hyvät kasvun, oppimisen ja kehityksen edellytykset. Lapsen hyvinvoinnin ylläpitämiseksi varhaiskasvattaja vaalii hänen terveyttään ja toimintakykyään sekä huolehtii hänen perustarpeistaan. Lapsi saa vahvistusta terveelle itsetunnolle, kun hän kokee olevansa arvostettu ja hänet hyväksytään omana itsenään. Hyvinvointia edistävät myös mahdollisimman pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet. (Stakes 2005, 15.) Varhaiskasvattaja on vastuussa yhtenäisen, varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellyn taidekasvatuksen toteuttamisesta (Garvis & Pendergast 2011, 2).

Kasvattajan omalla persoonallisuudella on lasten kanssa tehtävässä työssä suuri merkitys. Koivunen (2009) mukaan kasvattajan onkin tärkeää tiedostaa omat persoonalliset piirteet, esimerkiksi temperamentti. Tiedostamalla oman persoonallisuutensa piirteitä kasvattaja voi arvioida ja kehittää sitä. (Koivunen 2009, Koivula 2010, 18 mukaan.) Kasvattajan oman työn reflektointi ja arviointi auttavat toimimaan eettisesti ja ammatillisesti kestävien toimintaperiaatteiden mukaisesti (Stakes 2005, 16). ”Kasvattajan ensisijainen arvioinnin kohde tulisi siis olla kasvattaja itse” (Koivunen 2009, Koivula 2010, 18 mukaan). Opinnäytetyöni sisältää juuri näiden seikkojen vuoksi paljon itsearviointia ja reflektiota:

analysoidakseni lasten oppimista ja havaitakseni heidän persoonallisuutensa piirteitä minun on ensin tiedostettava kyseiset asiat itsessäni.

3.3 Lapsilähtöisyys varhaiskasvatuksessa

Lapsilähtöisyydessä on kyse lapsen tarpeiden ensisijaisuudesta (Kalliala, 2008, 5 & 19) ja yksinkertaistettuna se onkin lapsen tarpeiden huomioimista hänen ikäkehityksensä mukaisesti. Lapselle on taattava oikeus tulla kuulluksi häntä koskevista asioista, ja lasta tulee kannustaa tekemään omia yksilöllisiä valintoja, sekä luomaan vahva minäkuva itsestään. (Kupila 2004, Koskinen & Suviola 2010, 10 mukaan.)

Lapsen ensimmäiset elinvuodet ovat tärkeitä ja monet niistä vietetään suureksi osaksi päiväkodissa. Siksi ei ole samantekevää, mitä päiväkodissa tapahtuu. Tämän vuoksi varhaiskasvatukselta vaaditaan lapsilähtöisyyttä, joka on terminä korvannut aikaisemmin paljon käytetyn lapsikeskeisyyden. (Kalliala, 2008, 5 & 19.)

”Lapsilähtöisen kasvatustajattelen taustalla on lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen ja tasa-arvo”. Näiden kriteerien mukaan jokainen lapsi hyväksytään sellaisena kuin hän on, ja jokainen lapsi on yhtä arvokas ja tärkeä. Lapsen tarpeet ja kiinnostuksen kohteet tulee olla kasvattajalle aina yhtä tärkeitä, ja ennen kaikkea samanarvoisia. (Hytönen 2002, Koivula 2010, 13 mukaan.)

Aikuisen ja lapsen välinen kanssakäyminen on laadukkaasti kasvatuksen tärkein kriteeri: avoin ja rehellinen vuorovaikutus, lapsen yksilöllisyyden arvostaminen, myönteisen tuen antaminen ja herkkyys lapsen reaktioille kuuluvat kiistatta tavoiteltavaan aikuisrooliin. Lapsen hyvinvointi ja toimintaan sitoutuminen ovatkin usein riippuvaisia aikuisen tavasta toimia. (Kalliala, 2008, 20, 67.)

Lapsilähtöisyys ei merkitse lapsen halujen ja päähänpistojen armoille jäämistä, vaan aikuisen velvollisuutena on toimia luonnollisen ja ymmärtävän esikuvan asemassa lapsen silmissä. Mikäli aikuinen tarjoaisi lapselle tasavertaista toveruutta tai kaveruutta, tuntisi lapsi olonsa turvattomaksi. (Jantunen & Rönöberg

1996, 13.) Opinnäytetyöni avulla sain vahvistettua omaa toimintaani auktoriteetina.

Lapsi oppii parhaiten toimimalla itse, ja kasvattajan työ onkin tukea lasta niin, että hän oppii tekemään itse omia valintojaan. (Kupila 2004, Koskinen & Suviola 2010, 10 mukaan.) Kasvattajan on tärkeä kannustaa lasta omatoimisuuteen niin, että lapsi kokee iloa osaamisestaan, mutta saa myös tarvittaessa ja halutessaan apua. (Stakes 2005, 17.) Kasvattajan on tärkeää olla myös lapsen itse-tuntoa vahvistava esimerkiksi myönteistä palautetta antamalla (Ojala 1998, Lummelahti 2001, 125 mukaan.) Opinnäytetyöni kautta pyrin toteuttamaan lapsilähtöisyyttä sekä tukemaan lasten omatoimisuutta. Tiedostin lapsien yksilölliset taidot ja tarpeet ja kannustin heitä toimimaan itselleen ominaisella tavalla.

4 5-VUOTIAAN LAPSEN KEHITYS

4.1 Kohderyhmänä 5-vuotiaat

5-vuotiaiden lasten ryhmään kuului kahdeksan lasta, mutta enimmillään järjestämässäni tuokioissa oli paikalla seitsemän lasta. Koin tämänikäisten ja tämänkokoisen ryhmän olevan sopivan kokoinen ohjattavaksi. 5-vuotiaat lapset ovat kehitykseltään sillä tasolla, että heidän kanssaan taidetuokioiden järjestäminen sujui hyvin. He innostuivat toiminnasta, kokivat oppivansa uutta ja saivat taidetuokioiden aikana omat persoonalliset teoksensa luotua. 5-vuotiaista lapsista minulla oli työkokemusta aikaisempien työharjoitteluiden sekä työpaikkojeni kautta. Opinnäytetyötä varten paneuduin kuitenkin vielä paremmin teoriaan 5-vuotiaan lapsen kehityksestä. Lapsitietämys on yksi lastentarhanopettajan keskeisistä tietämysalueista. Siihen liittyy käsitykset lapsesta ja lapsen kehityksestä, lapsihavainnoinnin sisällöt sekä lasten yksilöllinen huomiointi. (Karila, 1998, 105–107.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (2011) mukaan pääpiirteissään lapsen kehitys noudattelee tiettyä kaavaa, mutta poikkeuksiakin toki on. Viisivuotiaana lapsi on jo oma-aloitteinen ja oivaltaa asioita nuorempia paremmin. 5-vuotiaat lapset

ovat jo siinä kehityksen vaiheessa, että heistä tuntuu mielekkäältä valmistaa jokin sopivan suuruinen työ loppuun. (MLL 2011.) Päämäärän saavuttaminen on lapselle hyvin tärkeää ja siksi hänen on vaikea jättää työ tai tekeminen kesken (Jarasto & Sinervo 2000, 64). Taidetuokioissa lapset pääsivät tekemään sopivan suuruisen, yhden tuokion aikana valmistuvan taideteoksen alusta loppuun. Näin he pääsivät nauttimaan oman kätensä jäljestä jokaisen tuokion loppuun.

Jokainen lapsi on ainutlaatuinen yksilö, persoona. Hänellä on jo syntyessään oma temperamentti eli luonteen laatu. Yleinen vireystaso, sopeutumiskyky, reagoitiherkkyys, ärtyvyys ja mieliala ovat temperamenttitekijöitä. Lapsen kokemukset tietyssä kehitysvaiheessa vaikuttavat hänen myöhempään kehitykseen. Erot samanikäisten lasten kehitystasosta johtuvat lapsen elämänkokemuksesta ja historiasta. (Jarasto & Sinervo 2000, 18. Keltinkangas-Järvinen 2004, 36.) Jokaisen lapsen yksilölliset toimintamahdollisuudet, erilaiset tilanteet ja kasvatusympäristöt tulee huomioida joka tilanteessa. (STAKES 2005, 35.)

Lapsen kielen ja ajattelun kehitys riippuu hänen kypsymisestä sekä virikkeistä, joita hän saa ympäriltään. 5–6-vuotiaalle lapselle kieli on työväline, jolla hän voi oppia ymmärtämään ympäröivää maailmaa. Kysyminen on selvemmin tiedonhalua, ei enää kielellistä kokeilua tai yhteyden etsimistä niin kuin nelivuotiaana. Lapsi kysyy niin sanottuja vaikeita kysymyksiä aikuiselta. Lasten keskinäinen vuorovaikutus on jo selvemmin molemminpuolista vuorovaikutusta kuin nuorempina. Kielen rakenne alkaa muistuttaa enemmän aikuisen käyttämää kieltä. Lapsi erottaa yksittäiset sanat ja analysoi niitä. Hän ymmärtää myös paremmin abstrakteja eli ei käsin kosketeltavia konkreettisia käsitteitä. (Jarasto & Sinervo 2000, 64–65. Seppänen 1993, 41.) 5-vuotias lapsi osaa käyttää laajasti käsitteitä, kuten paljon, edessä, takana ja hitaasti. Lapsen puhe on jo niin selvää, että hän selviytyy arkipäivän tilanteista vieraammankin aikuisen kanssa. (MLL 2011.) Tämänikäisen lapsen kehitys on jo siinä vaiheessa, että toiminnallisten tuokioiden toteuttaminen heidän kanssaan onnistui hyvin. Lisäksi palautteen kerääminen lapsilta ja lasten mielipiteiden kuuleminen oli helpompaa kuin nuorempien lasten kanssa.

Taidenäyttely toimii koko toteutuksen ajan lapsille kannustimena, sillä 5-vuotiaat haluavat saada työnsä valmiiksi ja tekemälleen työlle kiitosta (MLL 2011). Lapsi yleensä pitää siitä, että hänen teoksensa on esillä muiden tarkasteltavana. Lapsi usein myös mielellään kertoo työstään ja kasvattajan onkin tärkeä osoittaa kiinnostustansa lapsen työtä kohtaan esimerkiksi kyselemällä siitä. Näin lapsi pääsee kokemaan arvostusta. (Karling ym. 2009, 250.)

Viiden ikävuoden tienoilla tulee vaihe, jossa selvästi näkyy lapsen kypsyneisyys kehityksen eri osa-alueilla. Lapsi osaa jo ilmaista elein ja ilmein tunnelmia ja elämyksiä. Lapsen saavuttama kypsyys näkyy myös joustavampana sopeutumisena erilaisiin uusiin tilanteisiin ja jopa yllätyksiin. Hän nauttii uusista kokemuksistaan ennakkoluulottomammin kuin nuorempana. Hän on myös kiinnostunut itse tehdyistä asioista. (Jarasto & Sinervo 2000, 62–63.)

4.2 Lapsen mielikuvitus

4–5-vuotiaan ikäkautta leimaa ennen kaikkea sisäisen maailman rikastuminen ja mielikuvituksen voimistuminen. Lapsella on tarpeellisia mielikuvituksen rakennusaineita, kuten runsaasti muistikuvia ja kokemuksia, elämyksiä ja sanavarastoa. Tämä tulee esiin lapsen käyttäytymisessä ja elämässä monin eri tavoin. (Jarasto & Sinervo 2000, 52.)

Mielikuvituksesta on lapselle sekä hyötyä että haittaa. Raja toden ja mielikuvituksen välillä on vielä varsin horjuva, sillä mielikuvitus voi aiheuttaa pelkoja, kun ei tiedä, ovatko sen laatimat asiat oikeasti olemassa vai eivät. Mielikuvituksen rikastumisen takia lapsen unimaailma avartuu. Juuri nukahtamisvaikeudet ja yölliset heräilyt sekä tyyny kainalossa vaeltelu turvalliseen vanhempien sänkyyn on tässä iässä lapsiperheissä tavallista. Mielikuvitus on myös tarpeen myöhemmin elämässä, joten sitä kannattaa nyt arvostaa. Lapsi, joka oppii luomaan mielikuvituksensa avulla, selviää monista tilanteista paremmin. (Jarasto & Sinervo 2000, 52.)

Lapsen muistikuvat lisääntyvät sekä määrällisesti että laadullisesti. Lapsen kasvanut kokemusvarasto auttaa lasta seuraamaan monimutkaistakin kertomuksen

juonta. Hän tulkitsee itse kuvia ja keksii tapahtumaketjun. Hän löytää huumorin ja rakastaa kaikkea hassua. (Koistinen ym. 2004, 66.)

Mielikuvitus avartaa ja rikastuttaa leikkiä. Mielikuvitus näkyy uutena kiinnostuksena satuihin. Lapsilla on tapana fabuloida eli sepitellä omia kertomuksiaan, runojaan ja laulujaan. Mielikuvituksen voimistuminen näkyy myös liikunnassa. Suosittuja leikkejä ovat seikkailuleikit, esimerkiksi viidakkoleikit ja tyynykasat voivat olla piilopaikkoja. Juuri nämä luovat leikit ovat monipuolista motoriikan harjoittelemista ja hyvä keino sekä tunnistaa että ilmaisi omia tunteita. (Jarasto & Sinervo 2000, 53.)

Mielikuvitus auttaa myös lasta luomaan uusia käsitteitä, pääsemään eteenpäin ajattelussa ja pelastamaan tilanteen, jos muisti pettää. 4-5-vuotiaan kokonaisuutta leimaa usein hetkellinen päähänpälkähdys ja mielikuvitus. Liikkuvuus ja eloisa mielikuvitus saa lapsen rajattomasti nauttimaan dramatisoinnista ja eri tapahtumien seuraamisesta. Dramatisointi näkyy myös maalaamisessa ja muovailemisessa. Lapsi yrittää jo kuvata todellisuutta. Hän esittää piirroksissaan ja muovaillessaan asiat sellaisina kuin hän ne kokee. (Jarasto & Sinervo 2000, 53.)

4.3 Hienomotoriikka ja luovuus

Tuokioideni avulla pääsin tukemaan myös lasten hienomotorisia valmiuksia, johon liittyy esimerkiksi erilaisten välineiden käyttö. 5-vuotias lapsi pitää jo kynää yhdessä kädessä, eikä vaihtelee sitä kädestä toiseen (MLL 2011). Käden ja silmän yhteistyö paranee ja visuaalinen havainnointikyky kehittyy. Lapsi käyttää käsiään mielellään, hän piirtää, kirjoittaa ja värittää. Muotolaudan tai palapelin kokoamisessa lapsi käyttää yhä enemmän silmän apua arvioidessaan palojen sopivuutta. (Jarasto & Sinervo 2000, 63.)

Kolmiulotteisesta mallista piirtäminen harjoittaa lasten avaruudellista hahmotamista, jonka harjoittaminen kolmen ja kahdeksan ikävuoden välillä on tärkeää (Ruokonen ym. 2009, 59). 5-vuotias lapsi nauttii liikkumisesta ja käsillä tekemisestä (MLL 2011). Taidetuokioiden osaltaan edistävät myös näitä 5-vuotiaan kehityksen kannalta tärkeitä asioita.

Lapsi oppii parhaiten tekemällä itse. Lapsi useimmiten ilmaisee itseään esimerkiksi piirustusten kautta täysin omaehtoisesti. Tämän vuoksi onkin tärkeää antaa lapselle aikaa ja tilaa luoda ja toimia itselleen ominaisella tavalla arkisten puuhien lomassa. Päivähoidossa kasvattajan tulee tarjota lapselle mahdollisimman laaja kokemusmaailma tutustuttamalla lapsi erilaisten ilmaisumuotojen pariin. (Karling ym. 2009, 245.)

Viiden ja kuuden vuoden ikäkausi on lapselle todellista luomisen ja työn ilon aikaa. Hän nauttii saadessaan luoda uutta. Vapaasti maalaaminen ja muovailu ovat mieleisiä puuhia. Tänä ikä kautena lapset osoittavat ensimmäisiä kertoja selvää itsekritiikkiä. Lapsi pyytää usein aikuiselta palautetta työstään. Hän tarkkailee toisia lapsia ja jäljittelee heitä. (Jarasto & Sinervo 2000, 65.) Lapsi kokee kävyt kauniiksi, ikään kuin kuusen koristeiksi. Lapsen ennakkoluuloton asenne ja avoin tarkastelu ihastuttaa meitä aikuisia ja samalla auttaa huomaamaan asioiden monimerkityksisyyden. (Mäkivaara, M. & Sarviaho, M. 1999, 10.)

4.4 Onnistumisen kokemusten merkitys lapsen itsetunnolle ja oppimiselle

Päiväkodissa lapset voivat saada lukuisia onnistumisen kokemuksia ilman, että aikuinen on suunnitellut niitä etukäteen, mutta onnistumisen kokemuksia voidaan suunnitella ja järjestää lapsille myös tietoisesti. Onnistumisen kokemukset lisäävät lapsen itseluottamusta ja vahvistavat hänen minäkuvaansa myönteiseen suuntaan. (Koivunen, 2009, 39.) Taidetuokioissa pyrin lasten onnistumisen kokemusten kerryttämiseen. Toiminnassa painotettiin sitä, ettei ole oikeaa ja väärä tapaa tehdä, eikä taideteoksia ole oikeanlaisia tai vääränlaisia. Pääpaino oli sillä, että kaikki lapset tekivät.

Onnistumisen kokemukset syntyvät siitä, että toiminta on lapsen kehitystasolle sopivaa. Myös lapsen innostuneisuutta tulee palkita ja toivotusta käyttäytymisestä kiittää. Vaikka uuden oppimista ei sinänsä tapahtuisikaan, on onnistumisen kokemuksella lapselle silti suuri merkitys. Onnistuminen lisää lapsen motivaatiota ja sitä kautta myös oppimista. (Koivunen, 2009, 39.) Vaikkei pitämilläni taidetuokioilla ollut niin sanottua opetustavoitetta, saattoi lasten saamat onnistumisen kokemukset kuitenkin synnyttää sellaisia. Esimerkiksi lapsen muotoil-

tua saven pehmeäksi ja häntä siitä keuhuttaessa, hän koki onnistuneensa, ja oppi näin jotain uutta saven muovailua koskien.

5 TAIDEKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

5.1 Taidekasvatus käsitteenä

Runoilija Baudelaire vertasi taiteilijan maailmankatsomusta lapsen tapaan tarkastella ympäristöään. Lasten tekemä taide toimi monille moderneille taiteilijoille inspiraationa, sillä he halusivat itsekin tavoittaa sellaisen spontaanin ja epäsoinnaisen ilmaisun, jota näkyi lasten taideteoksissa. (Fineberg 2006, Hujala & Turja 2011, 109 mukaan.)

Taide on merkittävä osa kulttuuriamme, ja se on osa ihmisten välistä jokapäiväistä vuorovaikutusta (Karppinen ym. 2001, 6). Jo alle kouluikäiset lapset alkavat hahmottaa kulttuurissa arvostettavia taitoja, joiden hallitseminen olisi eduksi (Eilber ym. 2009, 19). Pienten lasten taidekasvatuksessa ei ole ideana tulevaisuuden ammatinvalintaan vaikuttaminen vaan se, että jokaisella lapsella on oikeus taiteelliseen kokemiseen ja ilmaisemiseen. Taidekasvatuksen voima nousee juuri siitä nautinnosta ja ilosta, jota lapset saavat kokea taidetta luodessaan ja uutta taitoa opitellessaan. (Karppinen ym. 2001, 6.)

Taiteella onkin tärkeä merkitys myös ymmärryksen kehittäjänä, sillä erilaisten tekniikoiden ja materiaalien hallitseminen vaatii ajattelua (Eisner 1994, Mörk-Huttusen 2008, 35 mukaan). Järjestämässäni taidetuokiossa lapset pääsivät luomaan taidetta, mutta samalla myös opettelemaan uusien tai vieraampien välineiden ja materiaalien käyttöä.

Keskeinen tehtävä lapselle taiteellisessa toiminnassa on ilmaista omaa sisäistä maailmaa ja jakaa kokemuksia toisten lasten kanssa (Hujala & Turja 2011, 112). Luovan ilmaisun pedagogiikan teoreetikko Lowenfeld (1959) piti taiteellista ilmaisua keskeisenä lapsen yksilölliselle kehitykselle. Hänen mukaansa se antoi lapselle mahdollisuuden purkaa sisäisiä impulsseja ja näin kehittää suh-

detta maailman ja yksilön välillä. (Lowenfeld 1959, Hujala & Turja 2011, 112 mukaan.)

Taiteen avulla lapsen on mahdollista irrottautua todellisesta maailmasta omaan fantasiamaailmaansa, jossa hänellä on valta ja voima kuvitella juuri sitä, mikä itsestä tuntuu mieluiselta (Karppinen ym. 2001, 6). Tekemällä mielikuviansa ja aistihavaintojensa pohjalta kuvia lapsi pystyy hahmottamaan ajatuksiaan ja tunteitaan. Näin hän antaa näkyvän muodon mielikuvilleen. (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 16.)

Amerikkalaisen taiteelliseen toimintaan osallistumista selvittäneen tutkimuksen mukaan ne, jotka osallistuvat taidekasvatukselliseen toimintaan lapsena, ottavat todennäköisesti osaa taidetapahtumiin myös aikuisiällä. Tutkimuksen avulla havaittiin myös, että aikuisten kiinnostuminen taiteesta vaikuttaa lasten taiteelliseen toimijuuteen. (Rabkin & Hedberg 2008, 28, 37.)

5.2 Taidekasvattajan tehtävät

Eisnerin (1994) mukaan kasvattajien tulee tarjota lapselle erilaisia taidekokemuksia (Eisner 1994, Mörk-Huttusen 2008, 35 mukaan): taiteellisia, esteettisiä sekä kulttuurisia kokemuksia (Ruokonen ym. 2009, 10). Annettujen taidekokemusten tulisi olla monipuolisia läpi lapsuus- ja nuoruusiän (Garvis & Pendergast 2011, 2). Kokemusten teemoina voivat olla niin musiikki, liikunta, draama kuin kuvataidekin. Kasvattaja takaa, että lapsilla on mahdollisuus ihmettelyyn, tutkiskeluun ja intensiiviseen läsnäoloon. (Ruokonen ym. 2009, 10.) Opinnäytetyöni keskittyi näistä taidekasvatuksen teemoista kuvataiteeseen. Se on itseäni eniten kiinnostava taidekasvatuksen osa, ja koin omaavani eniten valmiuksia kuvataidetuokioiden järjestämiselle.

Lapselle on tärkeää antaa mahdollisuuksia luovuuteen ja välttää lapsen luovuuden tuhoamista. Lapsi luo luonnostaan leikin, omien laulujensa, tanssin ja rakentelun avulla. Kuitenkin näissäkin tilanteissa aikuinen tulee usein neuvomaan niin sanottujen oikeiden suoritusten pariin esimerkiksi kertomalla lapselle tämän laulavan laulu väärillä sanoilla. Lapsen luovuus tuhoutuukin parhaiten näyttämällä aina, miten asiat tulisi tehdä oikeaoppisesti. (Karppinen ym. 2001, 14–

16.) Taidetuokioissa pyrin pois tällaisesta lapsen luovuuden tukahduttamisesta. Tuokioissa lapsilla oli mahdollisuus kokeilla, luoda omanlaisensa tyyli tehdä ja luoda persoonallisia toisistaan poikkeavia taideteoksia. Tähän pyrin muun muassa korostamalla taidetuokioissa, ettei ollut oikeaa ja väärää tapaa tehdä eikä kenenkään taideteos ollut vääränlainen. Hienoa oli juuri se, että teos oli tekijänsä näköinen.

Taidekasvattaja usein toivoo lasten töiltä yksilöllistä luovaa ilmaisua. Kuitenkin vertaisvaikutus ja sosiaalisuus ovat lasten taiteelliselle toimijuudelle tärkeitä. Tähän liittyy matkiminen, toisten töistä mallia ottaminen. (Hujala & Turja 2011, 115.) Sitä siis tapahtuu lasten parissa väistämättä, kuten tapahtui myös pitämässäni taidetuokioissa. En antanut toisilta matkimisen häiritä, mutta huomautin siinä kohtaa, jos lapsi jäi tuijottamaan toisten tekemisiä ja unohti kokonaan oman työnsä tekemisen.

Lapsen oma taideteos on hyvä lähtökohta aikuisen ja lapsen väliselle vuoropuhelulle (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 16) ja näin puheilmaisuuden rinnalle välineeksi astuu esimerkiksi piirtäminen (Hujala & Turja 2011, 112). Lapsen ilmaistessa itseään vapaasti taiteen keinoin ja aikuisen ottaessa nämä ilmaisut vastaan, syntyy lapsen määrittämää vuorovaikutusta. Aikuisen roolina on kuunnella ja katella avoimesti sekä olla läsnä tilanteessa arvioimatta ja tuomitsematta lapsen tuotoksia. (Hujala & Turja 2011, 112.) Tällainen toiminta antaa lapselle tunteen siitä, että aikuinen on kiinnostunut hänelle tärkeästä taideteoksesta ja tämän vuoksi myös hänestä itsestään (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 16). Lapsen taidetta vastaanottaessaan aikuinen pääsee osalliseksi lapsen ajatusmaailmasta (Hujala & Turja 2011, 112).

5.3 Lasten taiteellinen toimijuus

Lapsen maailmankatsomukselle on ominaista aistisuus sekä toiminnallisuus. Tämä tarkoittaa, että lapsi tutkii maailmaa kaikilla aisteillaan ja tekee toiminnallisia, luovia ratkaisuja aistihavaintojensa pohjalta. Aikuinen ei näe maailmaa tällä tavalla, sillä hänellä on ympäristöstään aikaisempaa tietoa ja kokemusta. Lapselle sen sijaan maailma on uudempi, ja siksi aistihavainnoilla on hänelle

suurempi merkitys. Voi ajatella, että lapsi asennoituu esteettisesti koko maailmaan. Sen vuoksi taiteellinen toimijuus ei ole vain yksi osa lapsen toimijuutta, vaan se värittää hänen koko maailmasuhdettaan. (Hujala & Turja 2011, 111.)

Lasten taiteellinen toimijuus on lapselle ennen kaikkea tuttu tapa tutkia maailmaa ja ilmaista itseään. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta on tärkeää, ettei taidekasvatuksellisia tavoitteita määritellä ensisijaisesti aikuisen näkökulmasta ja että taiteellinen elementti on läpäisevä kaikessa toiminnassa. Silti tulee olla myös erityisesti taiteeseen keskittyvää toimintaa, joka sisältää osallisuuden taiteesta ja kulttuuriperinnöstä sekä tekijänä että kokijana. (Hujala & Turja 2011, 120.)

Aistihavaintojen toimijuus on taidekasvatuksessa keskeistä. Aistisuus tarkoittaa aistihavaintojen ensisijaisuutta eli sitä, että havainnoimme maailmaa aistien avulla ennakkotietojemme ja aikaisempien kokemustemme sijaan. Aistisuus on lapsilähtöinen näkökulma, joka kunnioittaa lapsen tapaa olla maailmassa. Siksi taiteellinen toiminta tarjoaakin mahdollisuuksia sellaiselle aikuisen ja lapsen väliselle vuorovaikutukselle, joka perustuu lapsen tapaan olla suhteessa ympäristöönsä ja muihin ihmisiin. (Hujala & Turja 2011, 111.)

Taiteellisen toimijuuden näkökulmasta on mahdollista tutkia taidekasvatuksen laatua. Taiteellisen toiminnan järjestäminen ei pelkästään välttämättä ole lapsilähtöistä tai lapsen osallisuutta ja toimijuutta vahvistavaa. Tämä johtuu vallitsevasta suhtautumisesta lasten ilmaisuun ja taidekasvatukseen: taiteellista toimintaa tarkastellaan lapsen kehityksen näkökulmasta. Sen sijaan, että kysyttäisiin, mitä lapsi osaa piirtää, olisi siis parempi kysyä, mitä hän haluaa piirustuksellaan kertoa. (Thompson 2002, Hujala & Turja 2011, 120 mukaan.)

6 5-VUOTIAIDEN LASTEN RYHMÄN OHJAAMINEN

6.1 Ohjaajan rooli

Ohjaava kasvatustyyli on vuorovaikutteista ja keskustelevaa. Kasvattajan ja lapsen välinen luottamus luo pohjan kasvatukselliselle toiminnalle, ja ohjaavassa kasvatuksessa pääpaino onkin lapsen näkökulmassa. Kasvattajan tulee kuunnella aidosti ja kiinnostuneesti, mitä mahdollisia tarpeita, toiveita, huolia ja kiinnostuksen kohteita lapsella on. (Järvinen ym. 2009, 25.) Aikuisen hyväksyvä, turvallinen palaute ja ohjaaminen vahvistavat lapsen itsetuntoa (Lummelahti 2001, 133).

Kasvattajan omalla toimintatavalla on suuri vaikutus lapsen käyttäytymiseen ryhmässä sekä myönteisellä että kielteisellä tavalla. Kasvattajan rauhallisuus, keskittyminen lapsiin sekä hyvä vuorovaikutus luovat lapsiryhmään turvallisen ilmapiirin. Vastaavasti kasvattajan levottomuus taas lisää lasten levottomuutta, tai kasvattajan oma puheliaisuus ja kovalla äänellä puhuminen lisäävät lapsiryhmän äänen käyttöä. (Koivunen 2009, Koivula 2010, 19 mukaan.)

Ohjaajan on tärkeää niin sanotusti nähdä lapsi, eli pyrkiä näkemään lapsi kokonaisvaltaisena ihmisenä ilman ennakkoluuloja. Kun ohjaaja näkee lapsen, hän haluaa tutustua häneen, kuunnella häntä ja tutustua häneen paremmin. Ohjaaja näkee paitsi sen, mitä lapsella on kehitettävää, myös sen, mitä hän jo osaa ja mitä voisimme häneltä oppia. Lapsen huomioiminen ja näkeminen ovat tärkeitä asioita lapsen itsetunnon kehittämiseksi. (Vehkalahti 2007, 12–13.)

Ohjaajan on tärkeää tukea paitsi koko ryhmää, myös jokaista lasta yksilönä. On hyvä pyrkiä havainnoimaan jokaista lasta erikseen ja näkemään juuri hänen parhaat puolensa, innostuksen aiheensa ja kykynsä. Lapsen ei tarvitse olla kaikessa loistava, vaan pääasia on, että hän kokee onnistuvansa ja innostuu tekemisestä. (Vehkalahti 2007, 22.)

6.1.1 Oman ohjaajuuden reflektointi

Opinnäytetyöni tarjosi itselleni paljon oppimisen paikkoja. Opin paljon ennen kaikkea itsestäni, omasta ohjaajuudestani. Oma ohjaajuuttani arvioin muun

muassa reflektion avulla. Kokemusta ei ole helppo pitää oppimiskokemuksena, ellei sitä työstetä reflektion ja tutkimisen avulla. Reflektiivinen työote merkitsee käytännössä ihmettelyä, pysähtymistä, kohtaamista ja uudelleen orientoitumista. Käymällä kriittisesti reflektoiden läpi kokemuksiaan ohjaaja voi oppia löytämään vaihtoehtoisia, mielekkäitä uusia teitä tai ratkaisumalleja. (Ojanen 2001, 22, 27–28.)

Kyky ihmetellä ja tutkia on meille luonnollista, koska osaamme ajatella. Reflektoinnille onkin oleellista ihmettely ja kysyminen, ja näiden avulla asiat alkavat usein näkyä uudella tavalla. Käytännössä reflektoinnin voi ajatella olevan kokemuksen 'vangitsemista' ja sen uudelleen arvioimista. (Ojanen 2001, 75.) Pitämieni taidetuokioiden jälkeen pysähdyin aina pohtimaan omaa toimintaani. Mietin missä tilanteissa toimin mielestäni hyvin, missä huonosti? Mitkä asiat olisi voinut toteuttaa toisella tavalla? Osasinko antaa lapsille selkeitä ohjeita? Reflektiopäiväkirjaa pitämällä sain koottua ajatukseni.

Kun ohjaaja haluaa tukea lapsen terveen itsetunnon kehitystä, on tärkeää että hän uskoo ensin itseensä, arvostaa itseään ja luottaa itseensä. Kun ohjaaja tuntee oman arvonsa, hän voi käyttäytyä lasten kanssa vilpittömästi ilman arastelua ja pelkoa. Hyvä ohjaaja ei antaudu kynnysmatoksi tai mielistele lasta, eikä myöskään pelkää muuttaa mielipidettään tai myöntää virheitään. (Vehkalahti 2007, 40.)

Ohjaajan tulee uskoa lapsen kykyihin ja odottaa tältä paljon, muttei liikaa. Aliarvioiminen ja helppojen, valmiiden ratkaisujen tarjoaminen saa lapsen uskomaan, ettei häntä arvosteta. Ohjaajan tulee myös olla valmis pyytämään apua tarvittaessa, sillä itsevarmalla ihmisellä on varaa tunnustaa osaamattomuutensa ja toisten taidot. (Vehkalahti 2007, 41.)

Dewey (1933) määritteli jo 1930-luvulla reflektoinnin olevan omakohtaisten kokemusten selvittämistä. Hänen mukaansa reflektointi on eräänlaista tutkiskelevaa vuoropuhelua itsen ja ympäröivän todellisuuden kanssa, ja se on kokevan ja tutkivan puolen kohtaamista itsessä. Deweyn (1933) mukaan reflektion pe-

rusedellytys on, että ihminen on mahdollisimman avoin sille, mitä löytää itseltään. (Dewey 1933, Ojanen 2001, 71 mukaan.)

Turusen (1998) mukaan onnistunut reflektio on sitä, että ihminen tuntee kohtaavansa jotain sellaista, ettei osaa heti edes muotoilla kysymystä, saati sitten antaa selkeää vastausta (Turunen 1998, Ojanen 2001, 71 mukaan).

Reflektiivisen ajattelun toteuttaminen ei ole itsestään selvyys, sillä vasta kun ihminen on hyväksynyt reflektion merkityksen, hän on valmis vastaanottamaan tietoa siitä (Ojanen 2001, 72).

6.1.2 Oman käyttöteorian muodostaminen

Reflektioprosessin avulla kasvattaja voi tulla tietoiseksi omaa toimintaansa ohjaavasta tiedosta ja sen takana olevasta käyttöteoriasta (Ojanen 2001, 86). Valmistuvan sosionomin onkin tärkeää tiedostaa oma käyttöteoriansa. Käyttöteoria on suuressa määrin kokemuksellisen oppimisemme tulos, joten sisältö merkitsee yksinkertaisesti niitä ajatuksia ja ideoita ja olettamuksia, joiden varassa ihminen ajattelee, miten kussakin tilanteessa toimia. (Ojanen 2001, 87 –88.)

Opinnäytetyöni avulla sain vahvuutta omalle käyttöteorialleni päästessäni kokeilemaan ja havainnoimaan ryhmänohjaustaitojani useaan otteeseen. Sain kokemuksien kautta kerrytettyä omaa tietouttani muun muassa toimivista työskentelytavoista, toimivista tyyleistä antaa ohjeita lapsille sekä hyvistä tavoista motiivoida lapsia. Kun kriittisen reflektion liittyy kokemukselliseen oppimiseen, on seurauksena ammattitaidon kehittyminen (Ojanen 2001, 86).

6.2 Lapsiryhmän havainnointi

Ohjatessaan toimintaa kasvattaja tekee jatkuvasti havaintoja lapsista. Tosin tarkkojen, yksityiskohtaisten havainnointitulosten saamiseksi kasvattajan tulisi käyttää havainnointiaika pelkästään havainnointiin, sillä jos kasvattaja ohjaa samalla toimintaa, häneltä voi jäädä arvokasta tietoa lapsesta samalta. (Koivunen, 2009, 24.) Oman havainnointini vaikeuttajana taidetuokioissa oli juuri se, että olin itse toiminnan ohjaaja. Tällöin en pystynyt käyttämään kaikkia resurssejani lasten havainnointiin ja havainnointituloksen. Onneksi jokaisessa tuoki-

oissa oli mukana lastenhoitaja, joka pystyi havainnoimaan tilannetta ”ulkopuolisena”, joskin hänkin osallistui lasten ohjaamiseen tarvittaessa. Tuokioiden jälkeen pitämämme palautekeskustelujen avulla pystyimme käymään läpi tekemiämme havaintoja, ja huomasimme niiden olevan hyvin samanlaisia huolimatta siitä, että olimme havainnoineet toimintaa eri näkökulmista käsin.

Tuokioissa pyrin havainnoimaan koko lapsiryhmää, mutta myös lapsia yksilöllisesti keskustellessani heidän kanssa ja antaessani heille yksilöllistä ohjausta. Yksilöhavainnoinnissa kasvattaja saa tarkempaa tietoa lapsen kehityksen tasosta sekä oppii tuntemaan lasta paremmin. Kasvattajan on yksilöhavainnoinnin kautta mahdollista huomioida lapsessa sellaisia asioita, jotka muuten jäisivät huomaamatta: hän näkee selkeämmin niin lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja yksittäiset taidot kuin myös vaikeudet. (Koivunen, 2009, 25.)

Ryhmähavainnoinnin kohteena voivat olla sosiaaliset suhteet, ryhmän toimivuus tai ryhmädynamiikka, esimerkiksi lasten välinen vuorovaikutus. Kasvattaja voi hyödyntää ryhmähavainnoinnin tuloksia arvostelussa, suunnittelussa ja toteutuksessa. Näin kasvattaja pystyy arvioimaan esimerkiksi oppimisympäristön muokattavuutta, kuten tilan ja ajankäyttöä. (Koivunen, 2009, 27.)

Kirjoitin tuokioissa tekemistäni havainnoista ja omasta ohjaajuudestani reflektiivistä oppimispäiväkirjaa. Tuokiossa mukana ollut lastenhoitaja (lh) antoi tuokioiden jälkeen suullista palautetta toiminnastani, jonka dokumentoin. Keskustellessamme pystyimme vertailemaan tekemiämme havaintoja ja pohtimaan kehityskohteitani. Havainnointini tukena valokuvasin lapsia tuokioissa. Näistä asioista kerron tarkemmin seuraavassa luvussa kunkin tuokion yhteydessä.

7 TAITEELLISEN KOKEMISEN JA ILMAISEMISEN TUOKIOT

7.1 Tuokioiden taustatiedot

Kahta viikkoa ennen ensimmäistä taidetuokiota jaoin tuokioihin osallistuvien kahdeksan lapsen vanhemmille tiedotuslapun valokuvaamisluvan kysymiseksi (LIITE 1). Antaessani tiedotteen täydensin siinä olevia tietoja kertomalla olevani Turun Ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelija. Kerroin myös kuvaavani lapsia niin, etteivät he olleet tunnistettavissa kuvista. Kaikki vanhemmat antoivat luvan lastensa kuvaamiseen.

Taidetuokioihin osallistuneeseen 5-vuotiaiden lasten ryhmään kuului kahdeksan lasta, joista seitsemän oli tyttöjä ja yksi poika. Tuokiossa oli vaihtelevasti paikalla neljästä seitsemään lasta. Jokaisessa tuokiossa oli paikalla päiväkodin henkilökuntaan kuuluva lastenhoitaja, josta käytän lyhennettä ”lh”.

Tuokiossa mainitulla lapsi x:llä tarkoitetaan lapsiryhmässä ollutta 5-vuotiasta tyttöä, joka vaati enemmän ohjausta työskenneltäessä kuin muut ikäisensä. ”Kasvattajan ensisijainen arvioinnin kohde tulisi siis olla kasvattaja itse” (Koivunen 2009, Koivula 2010, 18 mukaan), jonka vuoksi kirjoitin jokaisesta tuokiosta reflektoivaa oppimispäiväkirjaa. Tarkastelen oman ohjaajuuteni onnistumista osittain siinä valossa, pystyinkö tuokioissa jakamaan huomioni kaikille lapsille, ja ohjaamaan koko ryhmää lapsen x yksilöohjauksen ohessa.

Jokaisen tuokion jälkeen dokumentoin lastenhoitajalta saamani palautteen. On tärkeää saada palautetta itsestään ja teoistaan, sillä ihminen on sosiaalinen eläin joka peilaa itseään jatkuvasti ympärillään oleviin ihmisiin (Vehkalahti 2007, 116). Pääasiallisen palautteen lapsilta keräsin vasta kaikki toteutukset pidettyinä.

7.2 Katumaalaus

7.2.1 Tuokion kuvaus

Ensimmäisen taidetuokion aiheena oli katumaalaus, ja tuokiossa oli paikalla neljä lasta. Tuokion alussa kysyin lapsilta ”Mitä on taide?”. Saman kysymyksen esitin vielä viimeisessä taidetuokiossa, jotta pystyin vertailemaan sitä, miten lasten käsitykset taiteesta olivat muuttuneet pitämieni tuokioiden avulla.

Lapset kuvailivat taidetta maalaamiseksi, piirtämiseksi, muovailemiseksi ja lii-
duiksi. Kehuin lasten vastauksia, ja kerroin taiteen olevan myös musiikkia ja te-
atteria. Kerroin meidän kuitenkin keskittyvät pitämissäni taidetuokioissa kuvatai-
teeseen, johon kuuluu juuri lasten nimeämiä asioita.

Kerroin lapsille taidetuokioita yhdistävästä aiheesta, joka oli luonto. Kuvallisen
työskentelyn prosessissa lähtökohtana voi aihe, joka kiinnostaa sekä lapsia että
ohjaajaa. Työskentelyn alussa esimerkiksi keskustelu auttaa pääsemään työ-
hön käsiksi. (Jantunen & Rönneberg, 1996, 162.) Tiedustelin lasten ajatuksia
luonnosta, jolloin lapset kuvasivat luontoa kukiksi, perhosiksi, oraviksi, lehdi-
ksi, sekä puiksi. Kehuin jälleen lasten antamia vastauksia ja totesin kaikkien eläin-
ten ja kasvien kuuluvan luontoon.

Kerroin lapsille kaikki taideteokset kokoavasta taidenäyttelystä, johon vanhem-
matkin pääsevät ihaillemaan heidän teoksiaan. Lapset pitävät siitä, että heidän
teoksensa on esillä muiden tarkasteltavana (Karling ym. 2009, 250). Tämän us-
koin antavan lapsille tavoitteellisuutta töidensä tekemiseen, ja silminnähden tai-
denäyttelystä kertominen herätti lapsissa innostusta. ”Tuleeko meidänkin isä?”,
eräs lapsi kysyi.

Seuraavaksi esittelin lapsille katuliidut, joilla kaikki lapset olivat työskennelleet
aikaisemmin. Kertasin katuliitujen käytön ja ohjeistin lapset tulevaan siirtymäti-
lanteeseen, ulos siirtymiseen. Mainitsin vielä lapsille ottavani kameran mukaan
ja kuvaavani heitä tuokion aikana, jotta heidän tekemistään katumaalauksista
jäisi muisto. Tämä sopi kaikille lapsille mainiosti.

Ulkona lapset paneutuivat työskentelyyn heti. Yhdellä lapsella oli vaikeuksia pysyä annetussa luonto-aiheessa, sillä hän kertoi välillä piirtävänsä kotitalonsa. Muistuttelin kaikkia lapsia yhteisesti koko tuokion ajan luontoaiheesta, ja annoin vielä lisää ohjeita siitä, mitä luontoon voisi kuulua. Lasten valokuvaaminen sujui hyvin, eivätkä lapset häiriintyneet tai lopettaneet työskentelyään edes lähikuvia otettaessa.

Katumaalausten valmistuttua jokainen lapsi sai kertoa piirtämistään kuvista. On tärkeää kannustaa lapsia kuvailemaan asioita, sillä analysoivan taidekasvatuksen avulla lapset oppivat tarkastelemaan näkemäänsä kuvaa tarkemmin (Eisner 1994, Mörk-Huttusen 2008, 33 mukaan). Lapsille oli selkeästi tärkeää päästä kertomaan tekemästään työstä muille. Teoksista syntyikin lasten ajatuksissa kokonaisia tarinoita, ja lapset kertoivat myös paljon sellaista, jota ei nähnyt suoraan maalauksesta. Lapsi piirtää ja kertoo mitä haluaa ja aikuinen ottaa vastaan. Taidekasvatuksen ja vuorovaikutuksen näkökulmista lapsi saa vapaan ilmaisun avulla pohjan kaikelle muulle toiminnalle. Lapsi saa siis vapaan ilmaisun kautta kokemuksen luovasta toimijuudesta. (Hujala & Turja 2011, 112.)

7.2.2 Tuokion arviointi

Palautekeskustelussa lastenhoitaja (lh) kehui tuokion sujuneen hyvin. Hän kehui rauhallista ja selkeää kerrontatyyliäni, johon ”lapset pääsivät hyvin kiinni”. Hänen mukaansa esittämäni johdattelevat kysymykset, esimerkiksi luontoaiheen avaamiseksi, olivat toimivia. Nämä auttoivat erityisesti lasta x, jolle luontoaiheen hahmottaminen tuotti hankaluuksia. Lh:n mielestä oli hyvä, että jokainen lapsi sai kertoa tuokion lopuksi omasta työstään. Hänen mielestään sain lapset pidettyä hyvin toiminnassa kiinni ympärillä olevasta hälystä (ulkona leikkivistä lapsista) huolimatta. Lh:n mielestä tuokio oli pituudeltaan juuri sopiva, minkä ansioista jokainen lapsi jaksoi keskittyä tekemiseensä.

Lh kysyi, miten tuokio oli omasta mielestäni sujunut. Totesin sen onnistuneen hyvin, vaikkakin lapsi x olisi kaivannut vielä enemmän ohjausta, koska ei pysynyt annetussa aiheessa. Lh tiedusteli, miten olisin ohjannut lasta tuokion aiheeseen paremmin. Olisin voinut näyttää lapselle kuvia luonnosta ja eläimistä, ja lh

oli kanssani samaa mieltä. Luontokuvien jättäminen tuokiosta oli kuitenkin tietoinen valintani: en halunnut ohjailla lasten ajatuksia luonnosta, vaan halusin tietää ja nähdä, miten he itse todella näkivät luonnon. Lh:n mielestä kantani oli hyvin perusteltu.

Yksilöhavainnoinnissa kasvattaja oppii tuntemaan lasta paremmin ja pystyy huomioimaan esimerkiksi lapsen yksittäisiä taitoja ja vaikeuksia. (Koivunen, 2009, 25.) Olin tiedostanut aikaisempien viikkojen aikana päiväkodissa, että lapsi x vaati paljon enemmän ohjausta kuin muut ikäisensä. Ryhmätilanteissa hän oli usein tietämätön siitä mitä tapahtuu, miksi tapahtuu, ja mitkä olivat annetut ohjeet. Tiesin tämän lapsen ohjaamisen tuovan haasteellisuutta pitämiini tuokioihin. Vaikka halusin toiminnassani pyrkiä antamaan jokaiselle lapselle myös yksilöohjausta, pääasiassa minun oli keskityttävä koko lapsiryhmän ohjaamiseen. Ylimääräisten ohjeiden ja ohjauksen antaminen yhdelle lapselle vei huomiotani muista lapsista.

Koin erityistä ohjausta vaativan lapsen tukevan oman ohjaajuuteni kehitystä valtavasti. Minun oli samanaikaisesti tiedostettava koko ryhmän toiminta antaessani yksilöohjausta tälle lapselle. Yksilöohjauksesta huolimatta tilanne ei riistäytynyt käsistä, vaan muut ryhmäläiset pystyivät jatkamaan toimintaansa häiriintymättä. Lapsi x:n erityisestä ohjaamisesta huolimatta keskustelin ja esitin kysymyksiä jokaiselle lapselle useaan otteeseen tuokion aikana sekä kehuin lasten töitä ja luovuutta paljon. Onnistuin jakamaan huomioni kaikille lapsiryhmän jäsenille.

7.3 Luonnon materiaalit

7.3.1 Tuokion kuvaus

Luonnon materiaalit -tuokio toteutettiin kahden päivän aikana. Ensimmäisenä päivänä lähdimme lastenhoitajan ja viiden lapsen kanssa päiväkodin läheiseen metsään hakemaan tarvikkeita tulevaa taideteosta varten. Metsään päästyämme kerroin lapsille seuraavan päivän taidetuokiosta, jossa tekisimme tänään keräämistämme materiaaleista taulun. Keskustelimme tauluun sopivista materiaa-

leista, jonka jälkeen jaoin lapsille nimikoidut muovipussit materiaalien keräämistä varten.

Lapset alkoivat kerätä materiaaleja innoissaan. Metsä herätti lapsissa selkeästi kiinnostusta ja ihmettelemisen aiheita, sillä he kyselivät useaan otteeseen, ”voiko tämän ottaa” ja ”mikä tämä on”. Kysyminen on 5-vuotiaalle lapselle selvemmin tiedonhalua, ei enää kielellistä kokeilua tai yhteyden etsimistä niin kuin nelivuotiaana (Jarasto & Sinervo 2000, 64). Lapset keräsivät nopeasti muovipussinsa täyteen luonnon materiaaleja. Lapselle x materiaalien kerääminen oli hankalampaa; hän ei esimerkiksi osannut poimia kiviä yksitellen, vaan otti aina kourallisen maasta. Muutenkaan hän ei kerännyt materiaalia niin monipuolisesti, kuin muut. Ohjeistin lapsi x:ää materiaalien keräämiseen ja keräsimme niitä hetken yhdessä, jonka jälkeen hän osasi toimia itse. Kerättyämme materiaaleja 15 minuuttia, palasimme päiväkodille, jossa asettelin materiaalit kuivumaan.

Seuraavana päivänä oli taidetuokion aika, ja lapsia oli paikalla seitsemän. Kaikki lapset eivät olleet paikalla ensimmäisessä katumaalaustuokiossa, joten kerroin heille tulevista taidetuokioista sekä taidenäyttelystä. Sen jälkeen kerroin vielä eilisestä päivästä eli siitä, että olimme käyneet eilen metsässä keräämässä materiaaleja tämän päivän taideteoksia varten. Olimme yhdessä lastenhoitajan kanssa keränneet materiaaleja niille lapsille, jotka eivät olleet mukana keräämässä.

Tämän jälkeen jaoin lapsille heidän keräämänsä materiaalit ja ohjeistin taulun tekemisen. Lapset saivat ensin asetella materiaalit pahvin päälle haluamallaan tavalla, jonka jälkeen saivat liimata ja kiinnittää materiaalit. Lapset ymmärsivät antamani ohjeet hyvin ja alkoivat työskennellä ahkerasti. Osalla lapsista oli selvä visio kysyttäessä. ”Mä teen meidän kotipihan”, eräs tyttö sanoi. Yksi lapsista mainitsi tekevänsä metsän, jonka jälkeen kaksi muutakin kertoi taulunsa esittävän metsää. En antanut tämän häiritä, sillä lasten taiteellisessa toimijuudessa juuri vertaisvaikutus ja sosiaalisuus ovat tärkeitä. Tähän liittyy toisten töiden matkiminen. (Hujala & Turja 2011, 115.)

Suurin osa lapsista osasi sijoitella materiaaleja pahville hienosti, mutta kertosin ohjeet huomattuani kahden lapsen epäröivän. Alun perin oli tarkoitus käyttää pelkkää puuliimaa, mutta huomattuani, etteivät suurimmat ja painavimmat materiaalit pysyneet kiinni, lastenhoitaja ehdotti kuumaliiman käyttöä. Lapset liimasivat pienimmät materiaalit puuliimalla ja aikuiset käyttivät kuumaliimaa. Liimaamisen tuottamien ongelmien vuoksi tuokio kesti suunniteltua kauemmin, ja lapset joilla jäi materiaaleja liimaamatta, saivat tehdä työnsä loppuun myöhemmin iltapäivällä.

Muutama lapsi vaihteli työnsä aihetta sitä kysyttäessä. Aluksi työssä saattoi olla puu tai oma piha, mutta seuraavalla kerralla kysyttäessä se esittikin metsää. Yksi lapsi keskittyi enemmän liiman nyppimiseen sormista kuin teoksen työstämiseen. Muut lapset alkoivat toimia samoin, mistä päättelin liiman olevan lapsille erikoista ainetta; sen tarttuminen käsiin häiritsi selvästi lasten työskentelyä.

7.3.2 Tuokion arviointi

Lastenhoitaja kehui tuokion palautekeskustelussa jälleen rauhallista kerrontaan. Hänen mukaansa osasin ohjeistaa lapsia heille sopivalla tavalla. Lh:n mukaan tuokio meni kokonaisuudessaan hyvin, ja lapset selkeästi nauttivat luonnon materiaalien kanssa työskentelystä. Taidekasvatuksessa luonnonmateriaaleja hyödyntämällä on mahdollista antaa lapselle arjesta poikkeavia esteettisiä kokemuksia (Hujala & Turja 2011, 114). Olimme molemmat lh:n kanssa havainneet tuokiossa lapsi x:n vaikeudet, joita kävimme läpi palautekeskustelussa.

Havaitsin lasten olevan eritasoisia työskentelijöitä. Osalla lapsista oli kärsivällisyyttä painaa materiaaleja tarpeeksi kauan liiman kuivumiseksi, kun taas toiset pyysivät heti apua.

Tuokio sujui kokonaisuudessaan hyvin pienistä ongelmista huolimatta. Huomattuani, ettei puuliima toiminutkaan toivotulla tavalla, turhauduin ja olin vähällä luovuttaa tuokion onnistumisen suhteen. Lasten turhautuminen tarttui minuun ja toisin päin. Kasvattajan levottomuus lisää levottomuutta myös lapsissa (Koivunen 2009, Koivula 2010, 19 mukaan). Onneksi lastenhoitaja keksi ehdottaa kuumaliiman käyttöä, jonka jälkeen sain oman rauhallisen ohjaustyylini jälleen

palautettua. Lasten kasvoilta oli mahtava nähdä luomisen ilo, jota luonnonmateriaaleilla työskentely aiheutti.

Lapsen ennakkoluuloton asenne ja avoin tarkastelu ihastuttaa meitä aikuisia ja samalla auttaa huomaamaan asioiden monimerkityksisyyden. Lapsi kokee esimerkiksi kävyt kauniiksi, ikään kuin kuusen koristeiksi. (Mäkivaara, M. & Sarviaho, M. 1999, 10.) Taidekasvatuksen ja lapsilähtöisyyden tavoitteita tuokiossa tuki muun muassa se, että lapset pääsivät työskentelemään tuttujen materiaalien kanssa. Kuitenkaan lapset eivät olleet luoneet luonnonmateriaaleista taulua aikaisemmin, jolloin he saivat uusia merkityksiä luonnosta löytyville aineksille. Tuokio tuki lasten luovuutta, sillä he saivat valita itse kauniiksi kokemiaan materiaaleja työtään varten, ja sijoittaa ne tauluun niin kuin halusivat. Näin jokaisesta työstä tuli tekijänsä näköinen.

7.4 Sadun kuvitus

7.4.1 Tuokion kuvaus

Sadun kuvitus-tuokiossa luin paikalla olleille kuudelle lapselle sadun Metsolan kissasta. 5-vuotiaalle lapselle on ominaista mielikuvituksen vilkkaus (Dunderfelt, 2011, 78) ja lapsen myönteiseen kasvuprosessiin kuuluukin olennaisena osana mielikuvituksen kehittyminen. Sadut ovat lapsen mielikuvitukselle vahvaa kasvualustaa. Satujen avulla lapsi pääsee tutkimaan mahdollisia maailmoja, ylittämään havaintomaailman rajoja ja luomaan pohjaa myöhemmälle abstraktille ajattelulle. (Karppinen ym. 2001, 145.)

Ohjeistin lapset kuuntelemaan sadun tarkkaan ja painamaan mieleen siinä olleet hahmot ja tapahtumat. Kuunnellessaan satua lapsi uppoutuu lumoavaan kuvamaailmaan. Hän ei pelkäästään kuuntele satua, vaan hän kokee elävänsä sadun tapahtumat ja luo tarinasta sisäisiä kuvia. (Dunderfelt, 2011, 78.) Luetuani sadun keskustelimme lasten kanssa sadun tapahtumista. Tiedyt asiat ja hahmot olivat jo jääneet lasten mieliin, mutta kertosimme sadun vielä lukemalla sen uudestaan. Toisen lukukerran jälkeen lapset osasivat jo vastata kaikkiin esittämiini kysymyksiin sadusta.

Ohjeistin lapset tuokion työskentelyyn kertomalla, että heidän tulisi kuvittaa äsken kuulemansa satu vesivärejä käyttäen. Vesivärit olivat lapsille tuttu työväli, mutta kävimme niiden käytön varmuuden vuoksi läpi. Kertaaminen osoittautui tarpeelliseksi, sillä osalla lapsista vesivärien käytöstä oli kulunut aikaa. Maalaamisessa keskeistä voi olla prosessi; kirkasväristen maalien notkea liukuminen paperilla. Lapselle maalaaminen itsessään voi olla taidekokemus, ei teoksen tekeminen. (Hujala & Turja 2011, 113.) Painotin vielä välineitä jakaessani, ettei paperille tulisi maalata mitään muuta, kuin sadussa esiintyneitä hahmoja ja tapahtumia. Tämän jälkeen lapset aloittivat työskentelyn.

Ohjeistin lapsi x:ää vielä uudelleen, sillä aluksi hän maalasi paperille muun muassa noidan. Ohjeistuksen jälkeen hän kuitenkin osasi maalata noidan sadussa esiintyneeksi keijuksi. Lapset maalasivat rauhallisesti ja yllätyin siitä, kuinka hyvin he osasivat käyttää vesivärejä. Työskentely on hyvä suunnitella siten, että lapset voivat tehdä mahdollisimman paljon omia havaintoja, oletuksia ja johtopäätöksiä esimerkiksi värejä koskien (Jantunen & Rönneberg, 1996, 158). Esiitimme lastenhoitajan kanssa lapsille kysymyksiä väreihin liittyen, jolloin he saivat kokeilla ja oivaltaa, mistä pääväreistä yhdistyi mitäkin välivärejä. Kehuin lapsia koko tuokion ajan ja kyselin kaikilta, mitä he paperiinsa maalasivat. Lapset kertoivat mielellään aikaansaannoksistaan. On parempi kysyä lapselta mitä hän haluaa teoksellaan kertoa, kuin takertua lapsen maalaustaitoihin. (Thompson 2002, Hujala & Turja 2011, 120 mukaan.)

7.4.2 Tuokion arviointi

Palautekeskustelussa lastenhoitaja kehui jälleen rauhallista kerrontaani. ”Sinulla on kadehdittavan rauhallinen ääni”, hän sanoi. En itse havainnut rauhallisuuttani, sillä olin jännittänyt tuokion sujumista. Tässä kohden ymmärsin, kuinka hyödyllistä oli saada lh:n palaute toiminnastani oman arvioni rinnalle. Lh:n mukaan jännitystä minusta ei todellakaan huomannut, tai sitten osasin peittää sen todella hyvin. Lh oli kanssani positiivisesti yllättynyt siitä, miten hyvin lapset osasivat käyttää vesivärejä.

Lh:n mukaan oli hyvä, että luin sadun kahteen kertaan. Satu oli sopivan pituinen, eikä kahteen kertaa lukeminen vienyt liikaa aikaa tai puuduttanut lapsia. Olimme lh:n kanssa havainneet tuokiosta saman asian; osalle lapsista jäi sadun tapahtumat mieleen ja osalle ei. Lh:n mielestä selostukseni vesivärien käytöstä oli kattava ja tarpeellinen, vaikka lapset väittivätkin vesivärien olevan tuttuja. Myös toistuvat muistutukseni maalauksen aiheena olevasta sadusta olivat hyviä.

Lh mainitsi palautteessaan huonon tilan, josta joutui tuokion aikana poistumaan useaan otteeseen. Tilasta poistuminen aiheutti levottomuutta lapsissa ja samalla häiritsimme viereisessä huoneessa työskentelevää esikouluryhmää. Päiväkodilla ei kuitenkaan ollut tarkoitukseen sopivaa tilaa. Lh kuitenkin vielä yleisesti muistutti minua siitä, että aina tuokion alkaessa on hyvä olla kaikki tarvittava materiaali lähettyvillä, jotta liikkumista tulisi mahdollisimman vähän. Olin asiasta sama mieltä.

Keskustelimme lh:n kanssa huonosta työtilasta vielä myöhemminkin samalla viikolla, ja totesimme päiväkodin vessan olevan mahdollinen paikka taidetuokioiden järjestämiselle. Päätin vaihtaa toimintaympäristöä, ja viimeiset kaksi taidetuokiota pidettiinkin neutraalimmassa ja työskentelyn paremmin mahdollistavassa paikassa, jossa vesipisteet olivat lähellä ja josta ei täytynyt poistua kertaakaan tuokion aikana.

7.5 Saven muovailu

7.5.1 Tuokion kuvaus

Aiemmissa tuokioissa olin havainnut joidenkin materiaalien olevan outoja lapsille, joten varasin savityön alkuun aikaa materiaaliin tutustumiseen, ja sen käyttämisen opetteluun. Suunnittelin tämänkertaisen tuokion toteutuspaikan viimekertaista paremmin, jotta tilasta toiseen liikkumista olisi mahdollisimman vähän. Teimme savityön tilavassa vessassa, johon pöydän sai asetettua hyvin, ja jossa oli vesihanat ja töiden kuivausteline lähettyvillä.

Tuokion aluksi kaikki viisi lasta saivat palat muovailuvahaa, ja ohjeistin heidät tunnustelemaan, miltä vaha käsissä tuntui. Aistihavaintojen toimijuus on tärkeää taidekasvatuksessa, sillä aistisuus on lapsilähtöinen näkökulma, joka kunnioittaa lapsen tapaa olla maailmassa (Hujala & Turja 2011, 111). Lapset kuvasivat vahaa kylmäksi ja kovaksi. Ohjeistin lapset lämmittämään vahaa painelemalla, puristelemalla, nipistelemällä ja pöytää vasten heittelemällä.

Vahan lämmettyä ohjeistin lapset muovailemaan siitä sienen. Lapsi tiedostaa maailmaa osaksi oman kehonsa kautta. Käsin tekemällä, esimerkiksi muovaillemalla, lapsi oppii ympäröivästä maailmasta. Tekemäänsä tulkitsemalla lapsi oppii myös itsestään. Luotuaan tuoksen lapsi huomaa luoneensa jotain, mitä ei aiemmin ollut olemassa. Tämä on inhimillisen kehityksen alku, sillä se avaa lukuisat mahdollisuudet oppimiseen ja tietämiseen ympäröivästä maailmasta ja itsestä. (Karppinen ym. 2001, 107.)

Yksi lapsi oli työstänyt savea aikaisemmin, joten savi oli suurimmalle osalle lapsista täysin uusi materiaali. Ennestään vieraan materiaalin hallitseminen vaatii ajattelua, ja täten taiteella onkin tärkeä merkitys myös ymmärryksen kehittäjänä (Eisner 1994, Mörk-Huttusen 2008, 35 mukaan). Jaoin lapsille, lastenhoitajalle ja itselleni palat savea ja suljimme silmämme. Tiedustelin lapsilta miltä savi tuntui, ja he kuvasivat sitä märäksi, kylmäksi ja kovaksi. Pyysin lapsia kastamaan yhden sormensa pöydällä olevaan vesiastiaan ja tunnustelemaan savea nyt. Savea kuvattiin märäksi ja liukkaaksi. Kerroin, että vettä käytettäisiin vasta savi-työn viimeistelemiseksi ja osien kiinnittämiseksi.

Ohjeistin lapsia lämmittämään savea samalla tavalla, kuin muovailuvahaa oli lämmitetty. Saven lämmittämisen jälkeen lapset saivat muovailuvasen kaltaisen sienen. Ohjeistin lapsia jakamaan savipalan kahteen suurin piirtein samankokoiseen palaan hattua ja jalkaa varten. Yllätyin siitä, miten hyvin lapset osasivat muotilla sienen hatun ja jalan, sillä vain kahdella lapsella sopivan kokoisten osien muovailu tuotti hankaluuksia.

Kun lapset yksi kerrallaan saivat hatun ja jalan muotoiltua, he saivat alkaa silottaa savessa olevia ryppyjä veden avulla, sekä kiinnittää hatun ja jalan yhteen.

Lapset ihastelivat veden avulla syntyvää jälkeä ja vertailivat aikaansaannoksiinsa keskenään. Keskeinen tehtävä lapselle taiteellisessa toiminnassa on ilmaista omaa sisäistä maailmaa ja jakaa kokemuksia toisten lasten kanssa (Hujala & Turja 2011, 112). Lapset osasivat käyttää vettä hyvin ja vain muutamaa lasta piti ohjeistaa vedenkäytön suhteen, jottei savityö halkeilisi kuivuessaan.

Lasten saatua teoksensa valmiiksi tiedustelin heiltä, millainen savityö tulisi olemaan muutaman tunnin kuluttua. Yksi lapsista osasi vastata, että ne olisivat ”kuivuneita ja kovia”. Muut lapset eivät tieneet tätä. Tuokion avulla lapset saivat uusia taidekasvatuksellisia oppimiskokemuksia vierasta materiaalia käyttäessään.

7.5.2 Tuokion arviointi

Lastenhoitaja kehuu tuokiota onnistuneeksi. Omasta mielestäni tämä oli myös onnistunein tuokio tähän mennessä; työskentely sujui hyvin, lapset nauttivat silminnähdessä paljon ja kokivat oivalluksia savea muovaillessaan. Lapset puhuivat tuokiosta vielä monta päivää tuokion jälkeenkin ja halusivat käydä kuivaustelineen luona seuraamassa savityönsä kuivumista.

Lh mainitsi palautekeskustelussa jo aiemmin antamia asioita; annoin ohjeita selkeästi ja olin rauhallinen. Hän kuitenkin mainitsi nyt, että huomasi ohjaajuu-
teni edistyneen kokonaistilanteen hahmottamisen suhteen. Hänen mukaansa otin tuokiossa jatkuvasti kaikki lapset huomioon, vaikka annoinkin yksilöohjausta useaan otteeseen.

Koska muovailin koko ajan omaa sientäni ohjeistaessani lapsia, pystyin antamaan saveen liittyviä kommentteja, joita en välttämättä muuten olisi antanut. Lapset olivat aivan haltioissaan savea muovaillessaan, enkä ihmettele, sillä nautin itsekin saveen muovailusta suuresti. Innostamisen salaisuus on innostuminen. Kun ohjaaja itse on vilpittömästi innostunut tekemisestä, se tarttuu lapsiin. Lasten innostus vuorostaan tarttuu ohjaajaan ja näin muodostuu energinen työskentelyilmapiiri, jossa haasteet eivät tunnu liian suurilta ja uudet kokemukset ovat jännittäviä ja odotettuja. (Vehkalahti 2007, 105.) Lapset kertoivat saveen muovailun olleen ”kivaa”. Taidekasvatuksen voima nousee juuri siitä nau-

tinnosta ja ilosta, jota lapset saavat kokea taidetta luodessaan ja uutta taitoa opettellessaan. (Karppinen ym. 2001, 6.)

7.6 Hiilityö

7.6.1 Tuokion kuvaus

Hiilityö-tuokion olin suunnitellut vaativimmaksi tuokioksi. Aloitin tuokion esittelemällä paikalla oleville kuudelle lapselle tämänkertaiset materiaalit; kolme erilaista hiiltä. Joskus lasten taidekasvatuksessa saatetaan ajatella, ettei lapselle tarjottavien materiaalien tarvitse olla erityisen laadukkaita tai monipuolisia. Sekä lasten että aikuisten taiteellisessa toiminnassa materiaaleilla on kuitenkin keskeinen merkitys. Tämä johtuu siitä, että ilmaisu on aina sidoksissa käytettyihin materiaaleihin ja välineisiin. (Hujala & Turja 2011, 114.) Tämän vuoksi hiilityötäkin tehdessä halusin tarjota lapsille hyvät ja monipuoliset välineet. Lapset saivat pehmeään paperin jolle hiili tarttui hyvin, sekä kolme erikovuista hiiltä, joilla saivat halutessaan kolmenlaista erilaista jälkeä aikaan. Tämä antoi lapsille mahdollisuuden valita, millaiseksi halusivat kukkavaasin piirtää.

Materiaalit sanelevat siis osaltaan sen, mitä voi ilmaista ja miten nautittava ja vaikuttava lopputulos on (Hujala & Turja 2011, 114). Näytin paperille millaista jälkeä kolmesta erilaisesta hiilestä syntyy ja lapset saivat oivaltaa. ”Toi on tummaa ja toi on vaaleeta”, he totesivat.

Jaoin lapsille paperin ja hiilet, ja esittelin hiilityön mallina olevan kukkavaasin. Tarkastelimme lasten kanssa kukkavaasia ja totesimme kukkien olevan kieloja. Ohjeistin lapsia käyttämään koko paperin hyväkseen ja käyttämään kolmea hiiltä monipuolisesti työssään. Kuvataideopetuksen tarkoituksena on rikastuttaa lapsen kuvallista ilmaisua sekä kehittää mielikuvitusta ja havainnointia. Kuvan parissa työskennellessään lapsi joutuu pohtimaan vaihtoehtoisia ratkaisuja, tekemään valintoja sekä ratkaisemaan ongelmia itsenäisesti eli harjoittamaan abstraktia ajattelua. Vapauden rajoja säätelevät vain paperin reunat, sillä kuvan maailmassa ei ole oikeita ja vääriä vastauksia. (Jantunen & Rönnerberg, 1996, 158.)

Muutama lapsi sanoi olevansa valmis jo viiden minuutin työskentelyn jälkeen. Tarkastelimme yhdessä lapsen kanssa, mitä työhön voisi vielä lisätä. Lapsen kuvantekeminen on maailman tutkimista, maailman hahmottamista kuvilla (Jan-tunen & Rönnerberg, 1996, 156). Pyysin lasta havainnoimaan kukkavaasin yksityiskohtia, ja hän oivalsikin paljon uutta, mitä voisi vielä työhönsä lisätä. Jokaisen lapsen työstä tuli aivan erilainen, vaikka mallina oli yksi ja sama kukkavaasi. Lapset korostivat töissään eri yksityiskohtia, ja näkivät vaasin eritavalla. Lasten saatua työnsä valmiiksi suihkutettiin niihin fiktiivisiä hiilen kiinnittymiseksi.

7.6.2 Tuokion arviointi

Lastenhoitajan mukaan tuokio sujui hyvin, joskin olisi ollut parempi, jos lapset olisivat saaneet itse kokeilla hiiliä erilliselle paperille ennen varsinaisen piirroksen aloittamista. Jostain syystä unohdin tämän tuokion kohdalla antaa lasten itse ihmetellä materiaaleja ennen työhön ryhtymistä.

Lh oli yllättynyt siitä, miten hyvin hiilityö onnistui, sillä hän oli ajatellut sen haastavimmaksi työksi. Olin jälleen samoilla linjoilla hänen kanssaan. Lapset osasivat piirtää odottamaani paremmin, vaikka olin itsekin ajatellut hiilityön kaikkein haastavimmaksi taidetuokioksi juuri mallista piirtämisen takia. Lh kehui lasten piirustustaitoja ja kykyä huomioida kukkavaasin yksityiskohtia, sekä sen kopioimista paperille. Olin kiinnittänyt samoihin asioihin huomiota. Lapsilta kysyttäessä hiilityön tekeminen oli ollut ”kivaa”.

Kolmiulotteisesta mallista piirtäminen harjoittaa lasten avaruudellista hahmottamista, jonka harjoittaminen kolmen ja kahdeksan ikävuoden välillä on tärkeää (Ruokonen ym. 2009, 59). Taidekasvatuksen näkökulmasta hiilityö-tuokio harjoitti tätä 5-vuotiaan lapsen kehitykselle olennaista asiaa. Tuokiossa lapset oppivat käyttämään itselleen vierasta välinettä, ja pääsivät havainnoimaan millaista jälkeä erivahvaisilla hiilillä saa aikaan. Koen taidekasvatuksen ajatuksen toteutuneen tässäkin tuokiossa.

7.7 Kokonaisuuden arviointi

Lastenhoitaja kommentoi kaikkia taidetuokiota hyväksi ja onnistuneiksi. Hän oli erityisen tyytyväinen siitä, että olin suunnitellut kaikki tuokit toisistaan poikkeaviksi. Vaikka kaikkien tuokioiden yhdistävänä aiheena oli aina jotain luontoon liittyvää, olin koonnut tuokit erilaisten materiaalien, välineiden ja työskentelykeinojen, kuten mallintamisen ja kuullun kuvittamisen ympärille. Tämä oli juuri se, mitä taidetuokioiltani toivoin; halusin niiden olevan monipuolisia. Eisnerin (1994) mukaan kasvattajien tulee tarjota lapselle erilaisia taidekokemuksia (Eisner 1994, Mörk-Huttusen 2008, 35 mukaan). Pitkään työstetty ja hyvin tehty suunnitelma olikin tuokioiden onnistumisen kulmakivi.

Keskustelin jokaisessa tuokiossa kahden kesken jokaisen mukana olleen lapsen kanssa. Yksilöohjausta antaessani kehuin lapsen työtä ja työskentelytapaa, joka innosti lasta tekemään teoksestaan ”vieläkin paremman”. Ohjaajan tulee uskoa lapsen kykyihin ja odottaa tältä paljon, muttei liikaa. (Vehkalahti 2007, 41.)

Kasvattajan on tärkeää olla lapsen itsetuntoa vahvistava esimerkiksi myönteistä palautetta antamalla (Ojala 1998, Lummelahdi 2001, 125 mukaan.) Koska ennen taidetuokiota olin ollut päiväkodissa jo useamman viikon töissä, lasten kanssa keskustelu oli luontevaa, ja he luottivat minuun ja antamaani palautteeseen. Jotta lapselle annettava myönteinen palaute olisi kokonaisvaltaista ja vilpittöntä, kehuja tulee tuntee tilanne ja kehuttavansa. Ennen kaikkea ohjaajan tulee huomata kiittämistä ansaitsevat teot ja kehuun johtanut kehitys. On tärkeää huomata suoritukset, joilla on merkitystä lapselle, sillä jos tällaisella hetkellä lapsi ei saakaan palautetta toiminnastaan, hän pettyy. (Vehkalahti 2007, 117.)

Ryhmähavainnoinnin kohteena voivat olla sosiaaliset suhteet, esimerkiksi lasten välinen vuorovaikutus (Koivunen, 2009, 27). Lasten yhteistyö toimi jokaisessa tuokiossa moitteettomasti. Välineitä jaettiin ja vaihdeltiin, ja lapset antoivat toisilleen positiivista palautetta teoksistaan.

Taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tavoite toteutui jokaisessa pitämässäni tuokiossa hyvin. Lapset kokivat ja oppivat uutta, sekä pääsivät ilmaisemaan it-

seään taiteen ja teoksistaan kumpuavien kertomustensa kautta. Jokainen sai olla luova omalla tavallaan, ja kannustin kaikkia lapsia töidensä tekemisessä. Lapset kokivat arvostusta ja saivat itsevarmuutta työskentelyynsä antamani palautteen avulla; taiteessa ei ollut oikeaa eikä väärää tapaa tehdä, vaan pääasia oli että kaikki tekivät, oppivat uutta ja nauttivat luomisen voimasta.

Oman arviointini ja lastenhoitajalta saadun palautteen lisäksi yksi arvioinnin välineeni oli lapsilta saatu palaute, jonka avulla pääsin vielä paremmin tarkastelemaan taidekasvatuksen tavoitteen toteutumista opinnäytetyöni kohdalla. Koska tuokioiden yhteydessä saatu palaute oli niukkasanaista ja ryhmän yhteinen mielipide oli aina ”kivaa”, halusin toteutusten jälkeen kysyä jokaiselta lapselta palautetta yksitellen. Dokumentoin saamani palautteen heti, jotta lasten mielipiteet tuli kirjattua sanatarkasti.

Aloitin kysymällä, mitkä tuokiot olivat parhaiten jääneet lapsille mieleen. Kaksi lapsista mainitsi muistavansa ”tieliidut”, mikä oli mielestäni hienoa, sillä katu-maalaus oli ollut tuokioista ensimmäinen, ja tuokioon osallistuikin vain neljä lasta. Yksi lapsista mainitsi maalaamisen, ja yksi muisti, kun ”tehtiin sieniä”.

Kysyin lapsilta, mikä oli ollut kaikkein mukavin tuokio. Kaksi lapsista sanoi maalaamisen olleen mukavinta: ”Me maalattiin simmonen kissa, vesivärejä kiva käyttää”, ”Maalaaminen, koska sai piirtää kissoja ja keijuja”. Luonnon materiaalit -tuokio oli toinen suosikkituokioista, sillä senkin mainitsi kaksi lasta. Toinen lapsista oli pitänyt siitä, että tuokiossa pääsi käymään metsässä, ja toisen mielestä oli kivaa, kun ”sai tehdä oman taulun omista materiaaleista”.

Yksi lapsi mainitsi maljakon tekemisen eli hiilityötuokion. Lapsiryhmän ainoa poika mainitsi savityönä tehdyn sienen, koska siinä ”sai käyttää vettä ja tehdä siitä”. Pojan kommentin jälkeen neljä tyttöä halusivat vielä täydentää vastauksiaan kertomalla sienen tekemisen olleen ”kivaa”. Yksi lapsista mainitsi kaikkien tuokioiden olleen mukavimpia.

Tiedustelin lapsilta, olivatko he oppineet jotain uutta pitämässäni tuokioista ja kaikki kertoivat oppineensa. Yksi tytöistä halusi kuitenkin mainita, että ”mä oon

mummolla maalannu”. Ainoana ”tylsänä” tuokiona mainittiin hiilityö, ja loput vastauksista oli ”emmä tiedä” ikävintä tuokiota kysyttäessä.

Ensimmäisessä tuokiossa taiteesta kysellessäni neljä lasta kuvasivat taidetta ”maalaamiseksi, piirtämiseksi, muovailemiseksi ja liiduiksi”. Halusin päättää opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden kysymällä kuudelta lapselta uudestaan, ”Mitä on taide?”. Näin sain tietää, miten lasten ajatukset taiteesta olivat muuttuneet tai lisääntyneet pitämieni tuokioiden perusteella.

Ensimmäisen lapsen mielestä taidetta on se, ”Että tekee jotain hienoo”. Toinen lapsi mainitsi myös taiteen olevan ”hianoo”, ja kolmas lapsi täydensi taiteen merkityksen kuvaamisen kertomalla sen olevan ”Hianoo, ja voi tehdä lehdistä taulun”. Yksi lapsista kertoi taiteen olevan ”Se maalaaminen”.

Lapsiryhmän pojalle ajatuksia taiteen suhteen oli eniten herättänyt savityön ja hiilityön tuokiot: ”Taide on kaikkee kivaa. Siitä savesta oli kiva tehdä niitä sieniä ja tehdä niitä kukkia”. Viimeisenä ajatuksia taiteesta tiedustelin 5-vuotiaalta tytöltä. Mielestäni hän tiivisti taiteen merkityksen itselleen upeasti sanoen; ”Taide on taideteos”.

Lasten ajatukset taiteesta olivat laajentuneet taiteen luomisessa käytettävien materiaalien kuvaamisesta ”hienouteen”, siitä nauttimiseen (se on ”kaikkee kivaa”) ja taideteoksiin. Olin hyvin tyytyväinen saamiini vastauksiin taiteesta, ja kokonaisuudessaan lapsilta ja lastenhoitajalta saamaani palautteeseen. Koen lasten antamien vastausten perusteella taidekasvatuksen toteutuneen; lapset saivat uusia kokemuksia, tunnistivat uusia välineitä ja olivat nauttineet järjestämisestäni tuokioista.

7.8 Taidenäyttely

Lapsi yleensä pitää siitä, että hänen teoksensa on esillä muiden tarkasteltavana. (Karling ym. 2009, 250.) Järjestin tuokioiden teokset kokoavan taidenäyttely päiväkodin eteisessä, ja jaoin tuokiossa olleiden lasten vanhemmille tiedotteet taidenäyttelystä (LIITE 2). Taidenäyttely toimi opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden päättävänä tekijänä, ja halusin sen toimivan myös lapsille kiitoksena

tehdystä työstä. 5-vuotiaat haluavat saada työnsä valmiiksi ja tekemälleen työlle kiitosta (MLL 2011).

Suurin osa lasten vanhemmista tuli taidenäyttelyyn ihastelemaan jälkikasvunsa tuotoksia. Lapset esittelivät töitään innoissaan vanhemmilleen, mutta samalla myös minulle ikään kuin kertaukseksi. Lapsi kertoo mielellään työstään, ja kasvattajan on tärkeä osoittaa kiinnostustansa lapsen työtä kohtaan esimerkiksi kyselemällä siitä. Näin lapsi pääsee kokemaan arvostusta. (Karling ym. 2009, 250.)

Taidenäyttelyssä oli lasten teosten lisäksi kuvia taidetuokiosta. Vanhemmat tutkivat kuvia mielenkiinnolla, ja saivat nyt konkreettisesti nähdä otteita siitä, mihin olin heiltä kyselylapulla (LIITE 1) kysynyt lupaa.

Kuva 1. Katumaalaus-kuvat taidenäyttelyssä

Päiväkodin henkilökunta antoi positiivista palautetta taidenäyttelystä. Heidän mielestään se oli ”aivan ihana”, ja oli mukavaa päästä näkemään, mitä olimme viiden viikon aikana saaneet lasten kanssa tehtyä. Laitoin taidenäyttelyyn esille myös lasten lausumia kommentteja taiteesta, jotka saivat eräänkin lastenhoitajan ihastuksen valtaan: ”Minun mielestäni on aina ihana lukea juuri tuollaisia lasten suusta tulleita juttuja”, hän kertoi.

Kuva 2. Savityöt taidenäyttelyssä

8 TAITEELLISEN KOKEMISEN JA ILMAISEMISEN TUOKIOT: KOKOAVA OPASVIHKONEN PÄIVÄKODIN HENKILÖSTÖN KÄYTTÖÖN

8.1 Opasvihkosen sisältö ja käyttötarkoitus

Opinnäytetyöni pääpaino oli toiminnallisella toteutuksella eli viidellä järjestämäläni taidetuokiolla. Opasvihkonen (LIITE 3) on opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden kokoava tuotos. Se soveltuu päiväkodin henkilöstön käyttöön, mutta myös muille lapsiryhmien parissa työskenteleville. Se sisältää ohjeistukset pitämieni viiden taidetuokion uudelleen toteuttamiseksi, materiaali- ja välineluettelot sekä kehitysehdotuksia tuokioita koskien. Opasvihkoseen olen kerännyt myös toteutuksissa ottamiani kuvia elävöittämään ja havainnollistamaan tekstissä kerrottua.

Opasvihkosen tarkoitus on toimia ohjauksen ja ideoinnin välineenä päiväkodin henkilöstön työssä. Oppaan avulla on mahdollista toteuttaa vastaavat taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tuokiot, jollaiset itse toteutin opinnäytetyöni toiminnallisessa osuudessa. Sen sisältämiä tuokiota voi siis käyttää sellaisenaan, mutta niistä on mahdollisuus kehittää myös aivan uudenlaisia. Opas soveltuu myös opiskelijoiden ideoinnin tueksi, esimerkiksi työharjoittelussa pidettävän kuvataidetuokion suunnitteluun.

Opiskelijana halusin tuoda omia näkemyksiäni Nurmen päiväkodin käyttöön, ja ennen kaikkea toivon opasvihkosen herättävän lukijassaan ajatuksia työnsä ja ohjauksensa rikastuttamiseksi. Opas toimi myös oman ohjauskäytäntöni tiedostamisen tukena, ja tulee olemaan ryhmänohjaukseni tukena tulevissa tilanteissa työelämässä.

8.2 Opasvihkosen kokoaminen ja levittäminen

Halusin koota opasvihkosen mahdollisimman selkeäksi ja helppolukuiseksi, jotta siinä kuvatut tuokiot olisi helppo toteuttaa myös ilman etukäteissuunnittelua.

Tuokiossa käytettävät materiaalit ja välineet kirjasin selkeäksi luetteloksi, jotta ne olisi helppo tarkistaa oppaasta esimerkiksi juuri ennen tuokion aloitusta.

Palautekeskustelujen ja itsereflektion avulla parantelin tuokioiden ohjeistusta. Prosessoituani tekstiä ja koottuani kaiken materiaalin (esimerkiksi kuvat ja muistiot tuokioista), kokosin opasvihkosen loka–marraskuun vaihteessa 2011.

Marraskuun 2011 alussa esittelin opasvihkosen ensimmäisen version ohjaavalle opettajalleni Tiina Laaksolle sekä Nurmen päiväkodin johtajalle, Merja Huhdille. Palautteen saatuani lisäsin oppaaseen pienen teoriaosuuden taidekasvatuksesta. Pohdin itsekin teoriaosuuden liittämistä opasvihkoseen. Jotta oppaan helppolukuisuus säilyisi ja pääpaino pysyisi tuokioiden kuvauksessa, teoriaosuus on tiivis. Lisäksi korjasin muutamia kirjoitusasullisia virheitä ja muokasin oppaan nimen vastaamaan koko varhaiskasvatushenkilöstöä pelkkien lastentarhanopettajien sijaan. Olin pohtinut opasvihkosen nimen ongelmallisuutta ensimmäistä versiota luodessani, sillä en halunnut rajoittaa opasvihkosen käyttöä vain Ito:ksi kouluttautuneille henkilöille. ”Päiväkodissa kaikki hoitavat tasa-arvoisesti kuvataiteeseen liittyviä työtehtäviä” (Huhti 2011).

Luovutan valmiin opasvihkosen Nurmen päiväkodille 11.11.2011. Päiväkodilla opasvihkonen laitetaan muovikansiin sen pitkän käyttöiän mahdollistamiseksi. Tulevaisuudessa opasvihkonen on mahdollista jakaa myös muihin päiväkodeihin. Jokainen päiväkotit Suomessa pohjaa kasvatuskäytäntönsä valtakunnallisen VASUN perusteista (STAKES 2005), joten tuokiot ovat näin myös toistettavissa ja muokattavissa eri päiväkodeissa. Opinnäytetyöni valmistuessa marraskuussa 2011 myös yksi valmistuva sosionomi on tilannut opinnäytetyöni tuotoksen tulevaisuuden työvälineekseen päiväkotimaailmaan.

9 POHDINTA

9.1 Tavoitteiden saavuttaminen ja menetelmien toimivuus

Saavutin opinnäytetyölleni asettaman työelämälähtöisyyden tavoitteen. Järjestämäni tuokiot ja tuokioiden pohjalta laatimani opasvihkonen vastasivat työelämäkumppanin toiveita ja hyödyttivät tätä. Sain positiivista palautetta kaikista tuokiosta, ja opasvihkonen koettiin hyödylliseksi välineeksi päiväkodin henkilöstön työhön.

Opinnäytetyöni aikana noudatin Nurmen päiväkodin aatteita pohjaten toimintani Nurmen päiväkodin VASU:ssa (Raula, 2010), Loimaan VASU:ssa (2009) ja Valtakunnallisen VASU:n perusteissa (STAKES 2005) tärkeäksi mainittuihin arvoihin. Opinnäytetyöni toteutti kaikissa näissä varhaiskasvatussuunnitelmissa mainittua taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen teemaa, joka oli Nurmen päiväkodin ajankohtainen teema syksyllä 2011.

Onnistumisen kokemukset lisäävät lapsen itseluottamusta ja vahvistavat hänen minäkuvaansa myönteiseen suuntaan. (Koivunen, 2009, 39.) Järjestämissäni taidetuokiossa lapset pääsivät kokemaan lukuisia onnistumisen kokemuksia antamani palautteen kautta ja esimerkiksi materiaalien ja välineiden käyttöön liittyviä seikkoja oivaltaessaan. Lapset saivat kokea luovuutta, ja kannustin heitä luovuuteen ja omanlaisensa työn valmistamiseen antamalla positiivista palautetta lapsen omasta tavasta toimia.

Pääsin opinnäytetyössäni lapsilähtöisyyden tavoitteeseen. Tuokiot toteutettiin lasten ehdoilla muun muassa alkuperäistä suunnitelmaa soveltamalla ja aikatauluissa joustamalla. Tuokiossa myös tuettiin taidekasvatuksen lapsilähtöistä työskentelytapaa eli aistillisuutta. Lapset saivat tunnustella ja ihmetellä käyttämäänsä materiaaleja ja kertoa tekemistään havainnoista. Esitin lapsille paljon kysymyksiä esimerkiksi materiaalien käyttöön liittyen ja he saivat itse oivaltaa, mikä oli paras tapa käyttää mitään materiaalia. Lapset kokivat arvostusta saadessaan tehdä itse. Aliarvioiminen ja helppojen, valmiiden ratkaisujen tarjoaminen saa lapsen uskomaan, ettei häntä arvosteta. (Vehkalahti 2007, 41.)

Havaitessani ryhmäpalautteen niukkuuden, päätin kerätä lapsilta yksilöpalautetta. Alkuperäisen menetelmän toimimattomuuden havaitseminen, ja sen muokkaaminen, antoivat mahdollisuuden kattavan palautteen saamiseen. Palautteen kysyminen lastenhoitajalta jokaisen tuokion jälkeen oli toimiva menetelmä. Tuokion ollessa tuoreessa muistissa varmistettiin palautteen oikeellisuus. Saamani palaute auttoi omaa reflektioprosessiani, ja pystyin muokkaamaan toimintatapani ennen seuraavaa tuokiota.

Pohdin tuokioiden dokumentoimisen toimivuutta menetelmänä. Kirjasin tuokiot omien havaintojen pohjalta, joten jouduin pohtimaan dokumentointini luotettavuutta. Lastenhoitajan kanssa käydyt palautekeskustelut sekä ottamani valokuvat toimivat kuitenkin hyvin tekemiäni dokumenttien tukena, sillä pystyin tarkistamaan muistiinpanojeni oikeellisuuden ja täydentämään niitä asioilla, jotka olin unohtanut kirjata. Näin käyttämäni menetelmät tukivat toisiaan muodostaen reliabelin kokonaisuuden.

9.2 Oppimisprosessi sekä ammatillinen kasvu ja kehitys

Opinnäytetyöni avulla opin paljon uutta lapsiryhmän tarpeista, lapsilähtöisestä ohjaustyylistä ja ryhmän havainnoinnista. Koen sekä yksilönohjaustaitojeni että kokonaistilanteen hahmottamisen kehittyneen merkittävästi päästyäni ohjaamaan lapsiryhmää, jossa oli eritasoisia lapsia. Kehityin palautteen antajana ja saajana, ja opin perustelemaan tekemiäni valintoja paremmin. Opinnäytetyöni myötä koen ammatillisuuteni kehittyneen, ja tunnen olevani valmis työskentelemään lasten parissa.

En pystynyt olemaan tuokioissa objektiivinen havainnoija, sillä olin itse toiminnan ohjaaja. Tilannetta helpotti se, että mukana tuokioissa olleelle lastenhoitajalle jäi havainnoimiseen enemmän aikaa ja pystyimme keskustelemaan tekemistämme havainnoista palautekeskusteluissa. Tällöin huomasin, että olimme kuitenkin tehneet ryhmästä ja lapsista hyvin samanlaisia havaintoja, minkä seurauksena päättelen havainnointini onnistuneen hyvin. Lh:n antamalla palautteella sain kehitettyä toimintaani yhä paremmaksi, ja lisäksi minulla oli mahdollisuus

seurata, kuinka ammattilainen toimi erilaisissa ohjaustilanteissa. Pystyin ottamaan hänen toiminnastaan ajatuksia omien kasvatuskäytäntöjeni luomiseksi.

9.3 Toiminta- ja kehittämisideat Nurmen päiväkodille

Nurmen päiväkoti voi toteuttaa järjestämäni taidetuokiot uudelleen joko samantyyppisina tai muokattuina. Tuokioiden toteuttamisen apuna toimii laatimani opasvihkonen (LIITE 3). Sen lisäksi, että opasvihkonen toimii päiväkodin henkilöstön työvälineenä, he voivat käyttää sitä apuna myös opiskelijoiden ohjaamisessa. Oppaan avulla opiskelijan on helppo tutustua ohjatun tuokion peruspiirteisiin ja esimerkiksi laatia oppimistehtävänänsä oma tuokionsa.

Päiväkodin on mahdollista jakaa opasvihkosta esimerkiksi muiden loimaalaisten päiväkotien käyttöön. Loimaan VASU:ssa (2009) mainittu taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen teema on 2011-2012 toimintakautena kaikille loimaalaisille päiväkodeille yhteinen. Opasvihkosta levittämällä Nurmen henkilökunta pystyisi auttamaan muuta Loimaan varhaiskasvatushenkilöstöä yhteisen teeman toteuttamisessa.

Opasvihkonen voi kannustaa päiväkodin henkilökuntaa valokuvaamaan ja dokumentoimaan toimintaansa enemmän. Taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen teema jatkuu keväällä 2012. Silloin päiväkodin toiminta painottuu muun muassa musiikkiin ja draamaan. Muistakin taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen osalueista voisi koota kansiin kuvia ja dokumentteja tai ehkä jopa videoita lasten kanssa koettuja hetkiä. Toivon, että opinnäytetyöni innostaa päiväkotia kehittämään käyttämiäni menetelmiä toimintansa rikastuttamiseksi.

LÄHTEET

Dewey, J. 1933. *How We Think*. Teoksessa Ojanen, S. 2000. *Ohjauksesta oivallukseen: ohjausteorian kehittelyä*. Helsinki: Palmenia, 71.

Dunderfelt, T. 2011. *Elämänkaaripsykologia*. 14., uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Eilber, J.; Hardiman, M.; Mardamen, S. ym. 2009. *Neuroeducation: Learning, Arts and the Brain. Findings and Challenges for Educators and Researchers from the 2009 Johns Hopkins University Summit*. New York: Dana Press. Saatavissa: <http://www.dana.org/WorkArea/showcontent.aspx?id=23972>

Eisner, E.W. 1994. DBAE amerikkalaisessa koulujärjestelmässä. Teoksessa Mörk-Huttunen, M. 2008. *Työkaluja lapsilähtöiseen taidekasvatukseen. Reggio Emilian kasvatustieteellinen tutkimus ja lastentarhanopettajakoulutuksen kuvataidekasvatus*. Pro Gradu. Jyväskylän yliopisto: Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, 35.

Fineberg, J (toim.) 2006. *When We Were Young. New Perspectives on the Art of the Child*. Los Angeles: University of California Press. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus, 109.

Garvis, S. & Pendergast, D. 2011. *An Investigation of Early Childhood Teacher Self-Efficacy Beliefs in the Teaching of Arts Education*. Griffith University, Australia. Saatavissa: <http://www.eric.ed.gov/PDFS/EJ937070.pdf>.

Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hytönen, J. 2002. *Lapsikeskeinen kasvatus*. Helsinki: WSOY. Teoksessa Koivula, M. 2010. *Kato mua! – Lapsilähtöisyyttä tutkimassa. Tutkimuskohteena Satulinnan päiväkot*. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu: Sosiaalialan koulutusohjelma, 13.

Jantunen, T. & Rönöberg, P. (toim.) 1996. *Anna lapsen leikkiä. Kirja leikistä ja lapsilähtöisyydestä*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 2000. *Elämää varten. Alle kouluikäisen lapsen maailma*. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus kustannus Oy.

Järvinen, M.; Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Helsinki: Kariston kirjapaino Oy.

Kalliala, M. 2008. *Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?* Helsinki: Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Karila, K. 1998. Lastentarhanopettajan kehittyvä asiantuntijuus. Lapsirakkaasta opiskelijasta kasvatuksen asiantuntijaksi. Helsinki: Oy Edita Ab.

Karling, M.; Ojanen, T.; Sivén, T. ym. 2009. Lapsen aika. 12. uudistettu painos. Porvoo: WSOY.

Karppinen, S.; Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.

Keltinkangas-Järvinen, L. 2004. Temperamentti. Juva: WS Bookwell Oy.

Koistinen, P.; Ruuskanen, S. & Surakka, T. 2004. Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Koivula, M. 2010. Kato mua! – Lapsilähtöisyyttä tutkimassa. Tutkimuskohteena Satulinnan päiväkot. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu: Sosiaalialan koulutusohjelma. Saatavissa: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/13550/Koivula_Maija.pdf?sequence=2.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: PS-kustannus. Teoksessa Koivula, M. 2010. Kato mua! – Lapsilähtöisyyttä tutkimassa. Tutkimuskohteena Satulinnan päiväkot. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu: Sosiaalialan koulutusohjelma, 18.

Koskinen, A. & Suviola, K. 2010. Toiminnallinen aamupäiväkerho. Osallistavaa kerhotoimintaa 4 - 5-vuotiaille lapsille varhaiskasvatuksellisin keinoin. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu: Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö. Saatavissa: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/21545/Koskinen_Arja.pdf?sequence=2

Kupila, P. 2004. Arvioidaan yhdessä. Tampere: Tammer-Paino Oy. Teoksessa Koskinen, A. & Suviola, K. 2010. Toiminnallinen aamupäiväkerho. Osallistavaa kerhotoimintaa 4 - 5-vuotiaille lapsille varhaiskasvatuksellisin keinoin. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu: Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö, 10.

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36.

Lastentarhanopettajaliiton julkaisu. 2005. Täyttä elämää. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto ry.

Loimaan varhaiskasvatussuunnitelma. Loimaa 03/2009. Saatavissa: http://www.loimaa.fi/documents/asukkaille/sosiaali_ ja_ terveysterveyspalvelukeskus_/perhepalvelut/Varhaiskasvatussuunnitelma%202009.pdf.

Lowenfeld, V. 1959. Creative and mental growth. New York: Macmillan.

Lummelahti, L. 2001. Yksilöllinen esiopetus. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.

MLL 2011. 5-6-vuotias. Viitattu 7.6.2011
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/5_6-vuotias/.

Mäkivaara, M. & Sarviaho, M. 1999. Kivi, paperi ja sakset. Ympäristö- ja taidekasvatusta yhteis-toiminnallisoin keinoin. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Mörk-Huttunen, M. 2008. Työkaluja lapsilähtöiseen taidekasvatukseen. Reggio Emilian kasva-tusnäkemys ja lastentarhanopettajakoulutuksen kuvataidekasvatus. Pro Gradu. Jyväskylän yli-opisto: Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos.

Nurmen päiväkodin esite.

Nurmen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma. 2010.

Ojala, P. 1998. Alkuopetuksessa TA-pahtuu. Teoksessa Lummelahti, L. 2001. Yksilöllinen esiopetus. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 125.

Ojanen, S. 2000. Ohjauksesta oivallukseen: ohjausteorian kehittelyä. Helsinki: Palmenia.

Rabkin, N. & Hedberg, E.C. 2008. Arts Education in America: What the Declines Mean For Arts Participation. NORC at the University of Chicago. Saatavissa: <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED516878.pdf>.

Raula, K. 2010. Varhaiskasvatussuunnitelma. Yksikkökohtainen VASU Nurmen päiväkodille. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu: Sosiaalialan koulutusohjelma.

Ruokonen, I.; Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Seppänen, M. 1993. Lastenhoito. Hämeenlinna: Karisto OY:n kirjapaino.

STAKES 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Toinen, tarkistettu painos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. Saatavilla myös <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>.

Thompson, C.M. 2002. Drawing Together: Peer Influence in Preschool-kindergarten Art Classes. Teoksessa L. Bresler & C.M. Thompson. Arts in children's lives: Context, culture and curriculum. New York: Kluwer Academic Publishers. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 120.

Turunen, K.E. 1998. Minusta näyttää: johdatus reflektiiviseen tutkimukseen. Jyväskylä: Atena.

Vehkalahti, R. 2007. Kehu lapsi päivässä. Helsinki: Lasten keskus.

Vilka, H. & Airaksinen, V. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Lupa lasten kuvaamiseen

Heippa vanhemmat!

Olen viimeisen vuoden sosionomi-opiskelija ja suoritan Nurmen päiväkodilla 10 viikon työharjoittelua ajalla 8.8.-14.10.2011. Toteutan työharjoittelun aikana myös opinnäytetyötäni, johon kuulu taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tuokioiden ohjaaminen päiväkodin 5-vuotiaille lapsille. Tuokioita toteutetaan mm. katumaalauksen, hiilityön ja savityön teemoilla. Opinnäytetyöni liitteeksi tulisi kuvia näistä tuokioista, joissa näkyy kuinka lapset ovat työskennelleet taiteen parissa.

Valmis opinnäytetyöni jää kouluni lisäksi päiväkodin käyttöön ja tuokioissa otetut kuvat liitetään myös osaksi lapsenne kasvun kansiota. Palautathan alla olevan kyselylomakkeen päiväkodille **pe 19.8. mennessä**.

Saako lastanne kuvata taidetuokioissa ja kuvat liittää osaksi opinnäytetyötäni? Kyllä / Ei

Lapsen nimi: _____

Vanhemman allekirjoitus: _____

Kiitos vastauksestanne ja hyvää kesän loppua! ☺

Terveisin sosionomi-opiskelija Emma Alm

Tiedote taidenäyttelystä

Heippa vanhemmat!

Ohjasin opinnäytetyöni toteutuksena viisi taidetuokiota 5-vuotiaille Neulasille. Lapset pääsivät tuokioissa tutustumaan erilaisiin kuvataiteen lajeihin ja luomaan upeita taideteoksia. Teokset kokoava taidenäyttely on nyt esillä päiväkodin ulkoeteisessä ja Teidän on mahdollista ihastella lastenne tuoksia tuodessanne/hakiessanne lasta päiväkodista.

Lämmintä syksyn jatkoa! 😊

Terveisin sosionomiopiskelija Emma Alm

**OPASVIHKONEN
PÄIVÄKODIN HENKILÖSTÖN
KÄYTTÖÖN
—
TAITEELLISEN
KOKEMISEN
JA ILMAISEMISEN
TUOKIOT**

2011

Saatteeksi

Tämä opas on syksyllä 2011 valmistuneen opinnäytetyöni tuotos. Se sisältää kuvaukset viidestä taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tuokiosta, jotka järjestin opinnäytetyöni toiminnallisessa osuudessa loimaalaisen Nurmen päiväkodin 5-vuotiaille lapsille. Kaikki tuokiot toteutettiin kuvataiteen keinoin. Päiväkodilla järjestettiin myös kaikkien viiden tuokion teokset kokoava taidenäyttely.

Oppaassa on tuokioiden kuvauksen yhteydessä materiaaliluettelot tuokioissa käytetyistä materiaaleista ja välineistä, kuvia tuokioista ja taidenäyttelystä, ohjeet tuokioiden uudelleen järjestämiseksi sekä omien havaintojeni pohjalta tehtyjä kehitys- ja muutosehdotuksia.

Opasvihkosen tarkoitus on toimia ohjauksen ja ideoinnin välineenä päiväkodin henkilöstön työssä. Sen sisältämiä tuokiota voi käyttää sellaisenaan, mutta niistä on mahdollisuus kehittää myös aivan uudenlaisia. Opas soveltuu myös opiskelijoiden ideoinnin tueksi, esimerkiksi työharjoittelussa pidettävän kuvataidetuokion suunnitteluun.

Taide on merkittävä osa kulttuuriamme, ja se on osa ihmisten välistä jokapäiväistä vuorovaikutusta. Pienten lasten taidekasvatuksessa ei ole ideana tulevaisuuden ammattinvalintaan vaikuttaminen vaan se, että jokaisella lapsella on oikeus taiteelliseen kokemiseen ja ilmaisemiseen. Taidekasvatuksen voima nousee juuri siitä nautinnosta ja ilosta, jota lapset saavat kokea taidetta luodessaan ja uutta taitoa opetellessaan. (Karppinen, S.; Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.)

Toivottavasti opasvihkonen herättää ajatuksia ja ideoita, ja toimii apuna työssänne! 😊

Antoisia hetkiä opasvihkosen parissa toivottaa sosionomiopiskelija

Emma Alm

[Aiheesta lisää](#)

Opinnäytetyöni raportti: Turun Ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Syksy 2011: "Mitä on taide?" Taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen tuokiot Nurmen päiväkodin 5-vuotiaille lapsille

Katumaalaus

Tuokion kuvaus

Tuokiossa mennään lasten kanssa tekemään katumaalauksia päiväkodin pihalaatoille. Piirrosten aiheena on luonto.

Materiaalit ja välineet

- katuliidut
- pihalaatat

Tuokion järjestäminen

Ohjeista tuokio lapsille päiväkodin sisätiloissa. Lapset pystyvät kuuntelemaan ohjeet parhaiten, kun paikkana on esim. tuttu "aamupenkki", jossa lapset ovat tottuneet kuulemaan ohjeistuksia päivän aikana tapahtuvasta toiminnasta. Tuokion alussa on hyvä kysyä, kuinka moni lapsi on käyttänyt katuliituja aikaisemmin. Vaikka katuliidut olisivat lapsille välineenä tutut, on ne silti hyvä esitellä. On myös hyvä kysyä lapsilta ennen ulos menoa, mitä he tulevat pihalla piirtämään. Näin voidaan varmistaa, että jokainen on ymmärtänyt aiheen ja keksinyt jotain siihen liittyvää piirtämistä.

Pihalla ollessa tulee vielä muistuttaa lapsia annetusta aiheesta ennen liitujen jakamista. Lasten työskennellessä kysellään mitä kukakin piirtää, jotta kaikki pysyvät annetussa aiheessa. Katumaalauksen valmistuttua lapset saavat esitellä teoksensa ja kertoa niistä muille. Katumaalauksista on hyvä ottaa valokuvia, jotta niistä saa muiston ennen niiden pois kulumista. Takaisin sisätiloihin päästessä lasten tulee pestä kädet ennen ulkovaatteiden riisumista.

Kehitys- ja muutosehdotuksia

Piirrosten aiheena voi olla esimerkiksi:

- vuodenaika
- juhlapyhä, esim. pääsiäinen
- oma perhe/koti
- lapsille luetun sadun kuvittaminen
- lapsen oman sadun (sadutus) kuvittaminen
- aihe voi olla vapaa täysin vapaan luovuuden mahdollistamiseksi

Mikäli katuliidut eivät ole lapsille ennestään tuttuja, voi katumaalausta harjoitella ennen tuokion pitämistä sisätiloissa esimerkiksi taululiiduilla taululle piirtämällä. On hyvä huomata, että katuliidut suttaavat lasten käsiä ja vaatteita, joten tähän tulee varautua käärimällä hihoja ja vaikkapa laittamalla lapsille kurahousut, jotka on mahdollisimman helppo pestä liitupölystä puhtaaksi.

Mikäli päiväkodin pihalta ei löydy sopivaa pihalaatoitusta katumaalauksen toteuttamiseksi, voivat aikuiset yksin tai yhdessä lasten kanssa kerätä isokokoisia kiviä, joita lasten on mahdollista katuliiduilla kuvittaa ja värittää.

Luonnon materiaalit

Tuokion kuvaus

Tuokiossa lapset valmistavat taulun liimaamalla itse keräämiään luonnon materiaaleja paksulle pahville.

Materiaalit ja välineet

- muovipusseja materiaalien keräämistä varten
- maalarinteippiä ja kynä (lasten nimet pusseihin)
- n. A4-kokoinen paksu pahvi tai vaneri
- lasten luonnosta keräämät materiaalit
- askarteluliina pöytien suojaksi
- sakset pitkien oksien, lehtien ja varpujen leikkaamiseen
- erittäin pitävää liimaa, esim. Erikeeper
- kuumaliimapyssy ja kuumaliimapanoksia aikuisen käyttöön

Tuokion järjestäminen

Tee lasten kanssa muutamaa päivää ennen tuokion järjestämistä kävelylenkki metsään. Ota mukaan lasten nimikoidut muovipussit ja ohjeista lapsia keräämään metsästä luonnon materiaaleja (käpyjä, kiviä, oksia, lehtiä). Materiaalit tulee kerätä hyvissä ajoin, koska metsästä kerättäessä ne ovat kosteita, ja vaativat kuivumista ennen kuin niiden liimaaminen on mahdollista. Päiväkodille päästessä aikuinen voi yhdessä lasten kanssa laittaa kerätyt materiaalit kuivumaan.

Taideteoksena lapset saavat luoda haluamansa asetelman keräämistään materiaaleista paksun pahvin päälle. Sommiteltuaan materiaalit lapset saavat liimata ne paikalleen. Aikuinen voi auttaa liimamalla isoimmat kivet ja oksat kuumaliimapyssyllä.

Kehitys- ja muutosehdotuksia

Taulun tekemiseen on mahdollista käyttää muitakin päiväkodilta löytyviä/lapsen kotoa tuomia materiaaleja, kuten:

- makaroneja
- nappeja
- piipunrasseja
- helmiä.

Taulun aiheen voi rajata tai antaa lasten tehdä vapaasti sellainen teos kuin he haluavat. Jokaisesta teoksesta tulee joka tapauksessa tekijänsä näköinen lapsen oman persoonallisuuden, taitojen ja jo pelkästään erilisten materiaalien myötä. Samalla, kun metsässä kerätään tuokioon tarvittavia materiaaleja, voi antaa jokaiselle lapselle vuorollaan käyttöönsä kameran ja pyytää heitä ottamaan valokuvan jostain heille mielisestä asiasta. Valokuvaa voi käyttää taulun tekemisen inspiraationa.

Sadun kuvitus

Tuokion kuvaus

Tuokiossa lapsille luetaan Kissankello-satu (löytyy tämän oppaan lopusta). Lapset saavat kuvittaa sadun tekemällä siitä vesivärimaalauksen.

Materiaalit ja välineet

- Kissankello-satu
- vesivärinapit
- siveltimet
- vesimukit
- A3-kokoisia vesivärimaalaukseen soveltuvia pape-reita
- pöytäliinat
pöytien suojaksi

Tuokion järjestäminen

Kerro lapsille, että tulet lukemaan heille sadun, joka heidän tulee kuunnella todella tarkkaan. Lasten tulee painaa mieleen, mitä sadussa tapahtui ja mitä hahmoja siinä esiintyi. Kerro, että sadussa ei ole kuvitusta. Tarvittaessa sadun voi lukea kahteen kertaan, sillä se on sopivan lyhyt kuunneltavaksi uudestaan. Sadun luettuasi keskustele siitä lasten kanssa. Esitä kysymyksiä satuun liittyen, jotta tapahtumat tulee kerrattua ja jotta kaikki lapset ymmärtävät, mitä sadussa tapahtui.

Ohjeista lapsia sen jälkeen siirtymään pöytien ääreen, jonne vesivärinapit, siveltimet ja vesimukit on asetettu valmiiksi. Lasten nimet on hyvä kirjoittaa paperin kääntöpuolelle etukäteen, sillä työn ollessa märkä nimen kirjoittaminen on hankalaa.

On hyvä kerrata, kuinka vesivärejä tulee käyttää näyttämällä lapsille sudin kastaminen, kuivaaminen, värin ottaminen värinapista ja paperille maalaaminen. Lapsille tulee painottaa, että sutia pitää käyttää kevyesti eikä sitä saa painaa kovin paperia vasten. Myös vä-

rien opettaminen onnistuu hyvin tuokion lomassa. Värinappien avulla lapsilta voi kysyä esim. "Mitä väriä tulee, kun yhdistää punaista ja keltaista?". Anna lasten kokeilla ja oivaltaa. Ohjeistuksen jälkeen pyydä lapsia kuvittamaan äsken kuulemansa satu eli maalaamaan vain sadussa esiintyneitä hahmoja ja tapahtumia. Lasten maalatessa on hyvä kysyä jokaiselta yksiltellen, mitä he aikovat maalata.

Kehitys- ja muutosehdotuksia

Sadun voi vaihtaa halutun teeman mukaiseksi. Sadun on joka tapauksessa hyvä olla lyhyt, jotta lasten on mahdollisimman helppo seurata sitä ja muistaa siinä olleet hahmot ja tapahtumat. Mikäli on aikaa saduttaa jokainen lapsi esimerkiksi tuokioita edeltävänä päivänä, on lasten mahdollista kuvittaa tuokiossa oma satunsa.

Käytettyjä välineitä ja materiaaleja voi muuttaa sen mukaan, minkä käyttö vaatii lapsiryhmässä vielä harjoitusta tai mitä lapset eivät ole käyttäneet pitkään aikaan. Esimerkkejä välineistä ovat mm. vahaliidut, tussit, puukynät ja hiili.

Savityö

Tuokion kuvaus

Tuokiossa lapset saavat ensin harjoitella massan lämmittämistä ja muovailua muovailuvahan avulla. Tämän jälkeen lapset muovailivat askartelusavesta siihen.

Materiaalit ja välineet

- muovailuvahaa
- askartelusavea
- veitsi tai rautalanka saven pilkkomiseksi
- vesiastia
- pöytäliina pöydän suojaksi

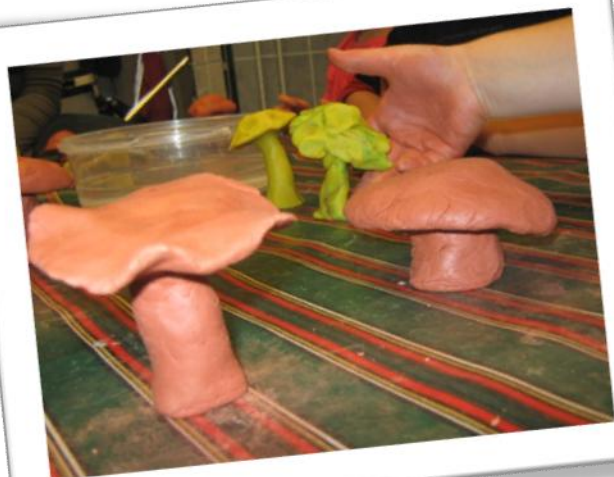

Tuokion järjestäminen

Jaa lapsille palat muovailuvahaa ja ohjeista heitä sen lämmittämiseen. Muovailuvahaa voi nipistellä ja puristella kämmenessä sekä painaa tai heittää pöytää vasten.

Kerro lapsille, että vaha tulee lämmittää, jotta se muuttuisi pehmeämmäksi ja helpommaksi muotoilla. Tiedustele lapsilta, milloin heidän mielestään vaha tuntuu pehmeältä, ja kun se tuntuu, ohjeista lapset muovailemaan siitä sieni. Kerrotkaa, että sienellä on kaksi osaa, kanta/varsia ja hattu.

Kun muovailuvahasienet ovat valmiita, jaa lapsille palat savea. Pyydä lapsia sulkemaan silmänsä ja kuvailemaan, miltä savi tuntuu käsissä. Tämän jäl-

keen pyydä jokaista lasta kastamaan sormensa vesiastiaan, sulkemaan silmänsä ja koskettamaan savea uudelleen. Miltä savi nyt tuntuu? Kerro että

vettä käytetään savityön viimeistelemiseksi ja silottamiseksi, mutta vettä ei tule käyttää liikaa, sillä silloin savityö halkeilee. Ohjeista lapset lämmittämään savea samalla tavalla kuin he lämmitivät muovailuvahaa ja ohjeista heitä muovaamaan savesta sieni. Muovailuvahasiementä voi käyttää savityön mallina.

Vettä voi käyttää myös sienen hatun ja kannan välissä "liimana". Kun sieni on valmis, lapset saavat silotella sitä käyttämällä vettä. Valmiit työt asetetaan kuivumaan, ja niiden viereen kirjoitetaan maalarinteipillä lasten nimet.

Kehitys- ja muutosehdotuksia

Savityön aiheen voi muuttaa esimerkiksi vuodenaikaan sopivaksi. Savityön haastavuutta voi lisätä/vähentää lisäämällä/vähentämällä savityön yksityiskohtia. Saveen voi painella erilaisia muotoja esimerkiksi luonnosta kerätyillä kävyillä, kivillä ja oksilla.

Saven tilalla voi etenkin pienten lasten kanssa käyttää ns. taikataikinaa (suolataikina). Tällöin ei ole vaarallista, jos savityö meinaa välillä karata tekijänsä suuhun. Taikataikinaa valmistat oppaan lopusta löytyvällä ohjeella.

Savesta tai taikataikinasta on mahdollista muovaila vaikkapa kaulakoru. Lapset saavat tehdä pienen koru, johon koverretaan reikä. Työn kuivuttua reiästä pujotetaan lanka läpi ja itse tehty kaulakoru on valmis. Tällainen sopii esimerkiksi isän- tai äitienpäivälahjaksi.

Hiilityö

Tuokion kuvaus

Tuokiossa lapset piirtävät kolmella eri vahvuisella hiilellä ottaen mallia kukkavaasista.

Materiaalit ja välineet

- kolme eri vahvuista hiiltä
- A4 tai pienempi paperi
- A3 kokoinen paperi
- fiksatiivi
- pöytäliina pöydän suojaksi

Tuokion järjestäminen

Pyydä lapsia nostamaan hiilat ylös ja kerro, että hiili suttaa ja piirrostakin tulee koskea mahdollisimman vähän käsillä, jottei hiili leviä. Jaa lapsille kolme hiiltä/hiilikynää ja A4 tai pienempi paperi. Pyydä lapsia kokeilemaan jokaista hiiltä paperille. Millaista jälkeä hiilistä tulee? Miten ne eroavat? Kerro että hiilet ovat eri vahvuisia (sisältävät eri määrät hiiltä) ja täten niistä tulee erilaisia tummuuksia. Kerro että tulevassa teoksessa lasten tulee käyttää jokaista kolmea hiiltä, tummaa tummiin kohtiin ja vaaleaa vaaleisiin kohtiin. Kerää

pienet paperit pois ja jaa lapsille A3-kokoiset paperit. Esittele lapsille kukkavaasi ja kerro että se on tämänpäiväisen piirustuksen aiheena. Siitä saa ja tulee ottaa mallia. Lasten tulee siis piirtää samanlainen kukkavaasi.

Ohjeista lapsia koko tuokion ajan hiilten käytössä ja vaasin mallintamisessa. Huomauttele yksityiskohtia, jotka lapsilta on jäänyt kukkavaasista huomaamatta. Töiden valmistuttua aikuinen suihkuttaa **ulkona** fiksatiivia (haisee todella voimakkaalta) töiden päälle, jotta hiili tarttuu paperiin kiinni eikä leviä.

Kehitys- ja muutosehdotuksia

Työn aihetta voi muuttaa tai aihe voi olla vapaa. Tuokiossa ei tarvitse ottaa mallia mistään tietystä esineestä.

Lapset voivat askarrella töillensä kehykset esimerkiksi kartongista. Kehyksiin on mahdollista laittaa esimerkiksi koristehelettä. Näin lapset saavat tehtyä piirroksestaan taulun.

Mikäli hiilityön aihe ei ole kovin pieniä yksityiskohtia sisältävä, voi lasten kanssa kokeilla ns. hiilellä värittämistä. Tällöin lapset saavat ensin piirtää kuvan hiilellä, jonka jälkeen levittävät piirtämänsä hiili-

jälkeä sormella. Koko paperin voi värittää oman sormen avulla. Tällainen työskentely sopii esimerkiksi maisemaa piirtäessä.

Kissankello

Metsolan talossa oli suuri ja lihava kollikissa, jonka lempipuuhaa oli hiirten metsästys. Hiiret vapisivat kauhun vallassa koloissaan uskaltuen tuskin hengittää. Viimein ne saivat jatkuvasta pelkäämisestä tarpeekseen ja päättivät kokoontua yhteen miettimään, mitä kissalle olisi tehtävä.

Yksi viisas hiiri ehdotti, että ne ostaisivat kellon ja laittaisivat sen kissan kaulaan. Kellon kilinä ilmoittaisi hiirille, missä kissa liikkuu. Ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti. Hiiret keräsivät keskuudestaan rahat ja ostivat kellon. Mutta kun kello sitten piti mennä laittamaan kissan kaulaan, ei löytynytäkään kyllin rohkeaa hiirtä, joka olisi tehnyt tämän työn. Lopulta hiirten keskuudessa syntyi ilmiriita ja ne syyttelivät toisiaan siitä, kuinka rahat olivat menneet hukkaan, koska kellolle ei nyt olisikaan käyttöä.

Hyvä haltia kuuli hiirten mekastuksen ja osti niiltä kellon. Noloina hiiret puikkivat koloihinsa. Edelleenkin ne saivat pelätä kissaa.

Mutta hyvä haltia taikoi lisää pieniä kelloja ja levitti niitä sitten kukkasten joukkoon. Niinpä niityillä ja kedoilla kasvaakin kau- niita, sinisiä kissankelloja.

Taikataikinan ohje

6 desilitraa vehnä jauhoja

3 desilitraa suolaa

3 desilitraa kylmää vettä

2 ruokalusikallista ruokaöljyä

Sekoita aineet keskenään taikinaksi. (Ylimääräinen taikina kannattaa heittää pois. Se ei säily pitkiä aikoja.)

Hiero käsiisi hieman ruokaöljyä ennen kuin aloitat muovailun. Asettele muovailutyöt leivinpaperin päälle uunipellille. Kuivata askartelut uunissa tunnin verran 125 asteessa. Ne kuivuvat kyllä huoneilmassakin, mutta se kestää paljon kauemmin. Kun työt ovat kuivia, maalaa ne vesiväreillä. Valmiit, kuivat työt voi myös lakata.